

Rammeplan for

FAGLÆRERUTDANNING I KROPPSØVING

**Fastsatt 01.07.99 av
Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet**

INNHold

1. LÆRARUTDANNING	3
1.1 DEI ULIKE UTDANNINGSVEGANE	4
1.2 FRÅ BARNEHAGE TIL VAKSENOPPLÆRING	5
1.3 Å VERE LÆRAR	11
1.4 OPPGÅVER OG MÅL FOR LÆRARUTDANNINGA.....	16
2. FAGLÆRERUTDANNING I KROPPSØVING	22
2.1 FORMÅL OG EGENART.....	23
2.2 OPPTAKSKRAV OG STUDIEGRUNNLAG	24
2.3 INNHOLD OG ORGANISERING.....	25
2.4 VEILEDNING OG VURDERING	25
2.5 FRITAK.....	27
2.6 FRA RAMMEPLAN TIL FAGPLAN.....	28
3. RAMMEPLAN FOR STUDIEENHETENE I UTDANNINGEN.....	29
3.1 PEDAGOGIKK	30
3.2 PRAKSISOPPLÆRING	37
3.3 AKTIVITETSLÆRE	44
3.4 FAGTEORETISK BASISSTOFF.....	52
3.5 FAGDIDAKTIKK	57
3.6 FORDYPNINGSARBEID.....	61
4. FORSKRIFT OM FAGLIG INNHOLD OG VURDERINGSORDNINGER FOR FAGLÆRERUTDANNING I KROPPSØVING	64

1. LÆRARUTDANNING

1.1 DEI ULIKE UTDANNINGSVEGANE

Pedagogisk arbeid i barnehage, grunnskole, vidaregåande opplæring og vaksenopplæring krev lærarar med solid profesjonell kompetanse på ei rekkje område. For å ivareta alle desse områda finst det fleire typar lærarutdanning. Dei ulike lærarutdanningstypane har mykje til felles, men utdanningsvegane skil seg frå kvarandre m.a. ved korleis dei rettar seg mot arbeid i ulike delar av opplærings-systemet og ved ulik vekt på fagleg breidd eller fordjuping.

Førskolelærerutdanninga er ei treårig utdanning som kvalifiserer for pedagogisk arbeid i barnehage, med 6-åringar i grunnskolen og med barn på tilsvarande utviklingstrinn i andre institusjonar og i skolefritidsordningar. Utdanninga omfattar pedagogisk teori og praksis og fagleg-pedagogiske studium i ei rekkje fag. Den fagleg-pedagogiske delen inneheld også ei valbar fordjuping i eitt fag, fagområde eller arbeidsområde. Det blir som regel lagt stor vekt på tverrfagleg organisering av utdanninga. Med eitt års vidareutdanning retta mot arbeid med barn i alderen 6-9 år, kan førskolelærarar tilsetjast for arbeid på heile småskoletrinnet i grunnskolen.

Allmennlærerutdanninga er ei fireårig utdanning som i hovudsak er retta mot pedagogisk arbeid i grunnskolen, og som m.a. førebur for klasselærafunksjonar. Ho kvalifiserer også for undervisning av vaksne i grunnskolefag. Utdanninga består av ein obligatorisk kjerne med pedagogikk, praksisopplæring og sentrale grunnskolefag, der fagstudium er kombinert med fagdidaktikk. Utdanninga gir i det fjerde året høve til å velje emne som rettar seg mot ulike fag og fagområde, mot spesielle arbeidsoppgåver eller mot spesielle trinn i grunnskolen.

Faglærerutdanninga er til vanleg treårig og omfattar fleire spesialiseringar med stor grad av fagleg fordjuping. Studiet omfattar pedagogikk, praksisopplæring og fagstudium som i hovudsak er konsentrerte til eitt eller nokre få fag eller fagområde. I fagstudiet inngår fagdidaktikk. Utdanninga kvalifiserer for undervisning på mellom- og ungdomstrinnet i grunnskolen, i vidaregåande opplæring, i ulike typar vaksenopplæring og i anna frivillig opplæring. For nokre fag og fagområde, særleg i praktiske og estetiske fagområde, kvalifiserer utdanninga også for småskoletrinnet.

Yrkesfaglærerutdanninga er treårig. Hovudmodellen byggjer på generell studiekompetanse, fagbrev, sveinebrev eller tilsvarande yrkesutdanning frå vidaregåande opplæring og praksis frå yrkeslivet. Den treårige utdanninga omfattar pedagogikk, praksisopplæring, ein fagleg del og fag- og yrkesdidaktikk. Desse til saman gir yrkesfaglærarane ein felles basis og utdanning både i breidda og djupna. Denne utdanninga gir grunnlag for pedagogisk arbeid i vidaregåande opplæring og vaksenopplæring, og kan gi kompetanse for å undervise i enkelte fag på mellom- og ungdomstrinnet i grunnskolen.

Praktisk-pedagogisk utdanning er ei eittårig utdanning der studentar som har fullført ulike fagstudium, kan kvalifisere seg for lærargjeringa. Denne lærarutdanninga byggjer på studium av universitets- og høgskolefag eller på ei yrkesutdanning kombinert med yrkest teori og praksis frå yrkeslivet. Praktisk-pedagogisk utdanning omfattar pedagogikk, praksisopplæring og fag- eller yrkesfagdidaktikk. Lærarar som

tek praktisk-pedagogisk utdanning, har vanlegvis ei utdanning med stor grad av fagleg fordjuping. Utdanninga kvalifiserer m.a. for arbeid med enkeltfag på mellomtrinnet, på ungdomstrinnet i grunnskolen, i vidaregåande opplæring og i vaksenopplæring.

Samisk førskolelærerutdanning og samisk allmennlærerutdanning er i hovudtrekk oppbygd og organisert som anna førskole- og allmennlærerutdanning, men har lagt stor vekt på samisk språk og kultur. Samisk lærarutdanning har som mål å utdanne lærarar for det samiske samfunnet. Utdanninga skal leggje til rette for at samiske elevar skal kunne bevare og vidareutvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Lærerutdanninga gir fullverdige og likeverdige kvalifikasjonar for å arbeide som lærarar både i det samiske samfunnet og i storsamfunnet. Fordi Noreg har den største delen av den samiske befolkninga i Norden, har vi eit spesielt ansvar for den samiske befolkninga. Derfor er samisk lærarutdanning lagt til rette også for studentar frå Sverige og Finland.

Eit særtrekk ved norsk lærarutdanning er ulike lærarutdanningstypar som gir overlappende mogelegheit for tilsetjing i forskjellige delar av opplæringssystemet. Tabellen som følgjer, viser arbeidsområde og tilsetjingsmogelegheter for ulike lærarkategoriar.

	Barnehage 0-5 år	Småskoletrinn 6-10 år	Grunnskole mellomtrinn 10-13 år	Ungdomstrinn 13-16 år	Vidaregåande opplæring 16-18 (19) år
Førskolelærarar					
Allmennlærarar					
Faglærarar					
Prakt ped utd: - allmennfag - yrkesfag					

	Utdanninga er generelt sikta mot
	Mogeleghet for tilsetjing dersom læraren har spesielle fag eller ei spesiell utdanning (m.a. vidareutdanning)
	Tilsetjing avgrensa til nokre fag

Innanfor gjeldande forskrifter for tilsetjing er ein slik overlappende kompetanse meint å gi skoleeigarar den nødvendige fridomen til å setje saman lærarkollegium med utgangspunkt i behova ved den enkelte skolen.

Lærerutdanninga er ein del av Noregsnettet for høgre utdanning. Det inneber at utdanninga ved dei ulike lærarutdanningsinstitusjonane har klare fellestrekk som er med på å sikre enkle overgangar mellom institusjonane. Samtidig er institusjonane ulike ved at dei har kvar sin faglege profil og kvar sine faglege spesialitetar. Dette fører til mangfald og gir mogelegheter for fagleg og pedagogisk spesialisering for studentar som ønskjer det.

1.2 FRÅ BARNEHAGE TIL VAKSENOPPLÆRING

Lærerutdanningsinstitusjonane har eit hovudansvar for å dekkje samfunnet sitt behov for kvalifiserte lærarar som kan arbeide med sikte på å realisere dei intensjonane og måla som er gitte for verksemda i opplæringssektoren. Dei ulike utdanningsvegane til læraryrket ber preg av særtrekk ved det nivået i opplæringssektoren som studentane blir utdanna for. Pedagogisk arbeid har likevel mange og klare likskapar på tvers av område og nivå. Det som er felles for alt lærararbeid, må derfor gjenspeglast i all lærerutdanning. Nokre viktige perspektiv på opplæring som bør inngå i alle former for pedagogisk verksemd, kan samanfattast slik:¹

Livslang læring

Kvar generasjon må få den opplæringa som skal til for å kunne ta hand om sitt eige liv, meistre oppgåver saman med andre og ta ansvar i heim, yrke og samfunn. Opplæringa skal leggjast til rette med tanke på eit livslangt læringsperspektiv. God samanheng mellom barnehage, grunnskole og vidaregåande opplæring og mellom grunntdanning og etter- og vidareutdanning vil hjelpe til med å leggje forholda til rette for eit livslangt læringsløp. Dei ulike trinna i opplæringa, frå barnehage til vaksenopplæring, vil ha ulikt innhald og byggje på ulike tradisjonar, men skal samla utgjere ein heilskap. Opplæringa må på alle trinn motivere for vidare læring og utvikling.

Barnehagen er frivillig, men dei fleste barn har gått i barnehage eitt eller fleire år før skolestart. Måla og innhaldet for verksemda er omtala i rammeplan for barnehagen. Planen byggjer på ein pedagogikk som gir barn stor fridom i lek og utfalding, og som sameinar omsorg, tilsyn og læring. Barnehagen skal vere tilpassa lokale forhold, og skal gi gode og trygge vilkår for utvikling og aktivitetar i nær forståing og i nært samarbeid med heimen. Han skal avspegle dei verdiar og den kultur samfunnet byggjer på, og vise respekt for verdigrunnlaget i heimen. Barnehagen legg vekt på vekst og utvikling hos det enkelte barn. Det er lagt stor vekt på å utvikle basiskompetanse i sosialt samspel og kommunikasjonsevne. Læring i barnehagen går føre seg i uformelle kvardagsaktivitetar, men også i situasjonar styrde av vaksne. Mykje av opplæringa har samanheng med fag som barna seinare vil møte i skolen.

Grunnskolen omfattar alle barn i alderen 6-16 år. I læreplanverket for den 10-årige grunnskolen og det samiske læreplanverket står overordna mål, prinsipp og retningslinjer for opplæringa. Planverket inneheld også læreplanar for faga. Samtidig som læreplanverket er fagdelt, skal ein stor del av arbeidet gå føre seg på tvers av fag. Det er lagt vekt både på temaorganisering av innhald og på prosjektarbeid. Grunnskolen har fått eit klart medansvar for oppvekstmiljøet til barn og unge, m.a. har den fått ansvar for å gi barn i alderen 6-9 år tilbod om omsorg og tilsyn ut over skoledagen og skoleåret i den grad barna og foreldra ønskjer det. Arbeidet i

---

¹ I det følgjande er ordet elev nytta om barn og unge i barnehage, grunnskole og vidaregåande opplæring og vaksne i vaksenopplæring. Foreldre er nytta som nemning både på foreldre og andre føresette. Ordet opplæring omfattar barnehage, skole og bedrift, og ordet lærar omfattar førskolelærar, allmennlærar, faglærar og lærar med praktisk-pedagogisk utdanning i allmennfag eller i yrkesfag.

grunnskolen er organisert i tre hovudtrinn, kvart med sitt særpreg både når det gjeld innhald og arbeidsmåtar. Med tanke på å sikre gode overgangar for elevane er det viktig å ivareta samanhengen mellom desse hovudtrinna, mellom barnehage og grunnskole og mellom grunnskole og vidaregåande opplæring.

All ungdom mellom 16 og 19 år har lovbestemt rett til tre års vidaregåande opplæring som anten gir yrkes- eller studiekompetanse. Læreplanverket for vidaregåande opplæring omfattar generelle og fagspesifikke mål for opplæringa. Den kompetansen elevane og lærlingane skal arbeide mot, er gitt gjennom mål og hovudmoment. Læreplanane er gjennomgåande for alle åra, og på yrkesfaglege studieretningar skal opplæring i skole og bedrift eller institusjon utgjere ein fagleg og pedagogisk einenskap. Allmennfagleg opplæring gir studiekompetanse med mogelegheit for ulike typar fordjuping. Yrkesfagleg opplæring omfattar breie grunnkurs og fleire allmenne fag, og ho gir høve til eit vidt spekter av spesialiseringar fram til fag- og sveinebrev eller anna yrkesutdanning. Den yrkesfaglege og den allmennfaglege opplæringstradisjonen er no knytt nærare saman enn tidlegare. Alle studieretningar har nokre felles modular i allmenne fag. Dette kan medverke til å skape felles referanserammer, og det gjer det også mogeleg å kombinere yrkesopplæring med studiekompetanse.

Det finst også opplæring spesielt tilrettelagt for vaksne. Slik tilrettelegging vil m.a. innebere val av innhald, arbeidsformer og vurderingsformer med tanke på å utnytte den erfaringa som vaksne har frå arbeids- og dagleglivet. Læring basert på omfattande bruk av kommunikasjons- og informasjonsteknologi (IKT), kan vere spesielt aktuelt i ein slik samheng. Vaksne må dessutan ha mogelegheit til å dokumentere kunnskap og dugleik som dei har tileigna seg utanfor det formelle opplæringssystemet. Føremålet er å gi open og brei tilgang til alle typar opplæring og til å kunne få dokumentert ulike typar kompetanse, alt i eit livslangt læringsperspektiv.

Samanhengen mellom grunnskole, vidaregåande opplæring og vaksenopplæring med felles mål og intensjonar kjem spesielt fram i den felles generelle delen av læreplan for grunnskole, vidaregåande opplæring og vaksenopplæring.

Ein stor del av barn, unge og vaksne deltek i frivillig opplæring av ulike typar. Musikk- og kulturskole, opplæring innan idrett, foreiningsliv, ulike former for hobbyverksemd og forskjellige former for friundervisning er viktige supplement til anna opplæring. Dette er også viktige ledd i eit system for livslang læring.

Menneskesyn og verdiar

Kristen tru og tradisjon pregar vår historie og vår samtid. Samtidig er dei humanistiske verdiane, representerte ved m.a. demokratiske og menneskerettslege prinsipp, ein naturleg del av verdigrunnet. Det norske opplæringssystemet byggjer på det synet at menneske er likeverdige, og at menneskeverdet er ukrenkjeleg. Opplæringa skal baserast på grunnleggjande kristne og humanistiske verdiar som likeverd, menneskekjærleik og solidaritet. Ho skal gjere barn og unge fortrulege med vår felles kulturarv og medverke til å klargjere etiske prinsipp og normer. Samtidig skal ho førebu for eit samfunnsliv som er basert på fridom og sjølvstende for den enkelte, med ansvar for livet og velferda både til seg sjølv og andre. Opplæringa skal

fremje respekt og toleranse for ulike kulturar og livssyn, og dermed motverke diskriminerande haldningar. Ho skal dessutan fremje moralsk ansvar for det samfunnet og den verda vi lever i. Ho skal gi den enkelte hjelp til å realisere seg sjølv på ein måte som kjem fellesskapet til gode.

Opplæringa skal lære dei unge til å forstå moralske krav og bli fortrulege med det moralske fellesgodset i vår kultur. Dei skal lære å skilje mellom rett og gale, sant og falskt, godt og vondt og kunne ta ansvar for eigne handlingar. Opplæringa skal også vise at mennesket mot betre vitende kan handle på tvers av kva som er rett og sant og til skade for eigne og andre sine behov. Opplæringa må gi livstru og fundament som kan bere gjennom dei tilbakeslaga, krisene og konfliktane som livet byr på. Elevane må bli tekne på alvor, også når dei mislukkast, og få høve til å reise seg og byrje på nytt.

Dei verdiane som er nedfelde i kulturen, har ofte eit samansett opphav og røter i svært ulike tradisjonar. Dei har vorte utvikla gjennom debattar og brytingar, som ofte har medverka til å skape einskap og fellesskap på tvers av oppfatningar og overtydingar. Normer, etikk, sed og skikk kan endrast over tid, og ulike samfunn har ulike reglar for livsførsel. Slike reglar kan gjennomgå endringar og vil ofte vere gjenstand for debatt, refleksjon og kritikk. Opplæringa må klargjere skiljet mellom varige verdiar og normer og reglar som kan endrast, slik at barn og unge både får faste rettesnorar og mot til å ta eigne val.

Opplæringa byggjer også på prinsippet om at det er foreldra som har hovudansvaret for oppsedinga av barna. Derfor skal barnehage og skole arbeide i forståing og samarbeid med heimen.

Syn på læring

Læring går føre seg i familieliv, fritid, barnehage, skole og arbeidsliv. Barn har naturleg trong til å lære. For små barn er sosialt samspel og leik ei grunnleggjande livs- og læringsform. Barn er nysgjerrige og motiverte for å skaffe seg nye erfaringar og kunnskapar gjennom leik og utforsking av omgivnadene sine. Det er den gleda barn viser i leik og andre skapande aktivitetar, opplæringa skal byggje vidare på. Opplæringa skal gi høve til å utfalde seg ut frå eigne føresetnader og i samvær med andre. Læraren skal vere ein ressurs for barn og unge i læringsprosessen og leggje til rette for initiativ og gi fridom til val. Etter kvart som elevane blir eldre, skal dei ha eit aukande ansvar for eiga læring. Opplæringa skal ta omsyn til særtrekk i interesser og åtferd hos gutar og jenter. Ho skal ta utgangspunkt i barn og unge si evne til innleving, oppleving, deltaking, erkjenning og meistring. Ho skal ta sikte på at dei unge tileignar seg kunnskapar, ferdigheiter og haldningar som gir grunnlag for meistring i kvardagslivet i skole, heim, arbeids- og samfunnsliv - også i eit samfunn som stadig er i fornying.

Eit slikt læringsssyn byggjer på at elevane er nysgjerrige, har initiativ, har lyst til å utvikle seg og til stadig å lære og prøve noko nytt. Samtidig som opplæringa skal syte for tryggleik og trivsel hos elevane, er ho forplikta til å gi elevane utfordringar i

samsvar med læreplanane. Ho skal utfordre motivasjonen til elevane og styrkje lysta deira til å gå laus på oppgåvene.

Opplæringa skal fokusere på læring og utvikling hos elevane og syte for at dei har høve til medverknad og individuell utfalding. Læring er eleven eller lærlingen sitt eige verk. Barn, unge og vaksne skal vere aktive, handlande, medverkande og sjølvstendige. Det skal leggjast opp til produktive aktivitetar der utviklinga skjer som ein konsekvens av ein læringsprosess med vekt på initiativ, eigen skapartrong, samvær og samspel, og der det blir gitt høve til leik og til utforskande, skapande og praktiske arbeidsformer.

Tradisjonar for læring gjennom oppleving, arbeid og søking etter innsikt skal takast vare på. Opplæringa skal knytast til praktisk virke og til læring gjennom erfaring, og elevane skal møte teoribasert kunnskap. Opplæringa må samtidig vere forankra i kulturelle tradisjonar.

Fellesskap og tilpassing

Alle har same rett til opplæring uavhengig av bustad, sosial bakgrunn, kjønn, alder, etnisk bakgrunn og funksjonsevne. Det skal vere ei likeverdige og tilpassa opplæring for alle i eit samordna opplæringssystem. Barnehage og skole skal vere ein møteplass der elevane skal vere, virke og lære i fellesskap. Fellesskapstanken blir realisert gjennom utbygging av barnehagar i alle kommunane i landet og gjennom eit opplæringssystem med grunnleggjande like god kvalitet i alle delar av landet.

Opplæringa skal formidle erfaringar frå tidlegare generasjonar, markere ei historisk forankring og ta vare på vår felles kunnskaps- og kulturarv. Med nye minoritetar i norsk barnehage og skole må dei kulturelle felleselementa famne vidare og omfatte andre kulturar. Opplæringa skal leggje vekt på felles referanserammer og gi grunnlag for forståing og fortolking. Ho skal også gi grunnlag for å kunne ta aktivt del i fornying og vidare utvikling innan kultur- og yrkesliv.

Opplæringa skal fremje både nasjonalt og lokalt fellesskap. Læreplanane gir rom for nasjonalt mangfald og sjølvstende, profesjonalitet og fagleg skjøn for institusjonen og lærarane. Opplæringa skal vere prega av lokal aktivitet, slik at initiativ og kreativitet blant lokale krefter kan utnyttast. Både barnehage og skole skal leggje vekt på å styrkje kunnskapen om og tilknytninga til lokalsamfunnet, naturen, lokal kunst og kultur, næringar, tradisjonar og levesett.

Kravet om likeverd blir først oppfylt når det blir teke omsyn til at elevane er ulike i høve til m.a. kulturell bakgrunn, evner, interesser og kjønn. For å kunne ta omsyn til ulikskapar i bakgrunn og føresetnader må opplæringa vere romsleg og inkluderande. Opplæringa skal tilpassast slik at alle blir respekterte og får høve til å oppleve glede ved å lukkast, og kunne meistre dei utfordringane dei får. Nokre elevar vil trenge ekstra oppfølging og hjelp både fagleg og sosialt. Opplæringa skal medverke til at alle får utnytta evnene sine, får eit positivt sjølvbilet og blir motiverte til innsats og til vidare læring og utvikling. Mangfald i bakgrunn og interesser må møtast med mangfald i utfordringar i barnehage, skole og lærebedrift.

Allsidigheit og spesialisering

Ramma for barn og ungdom sine opplevingar og erfaringar er i rask endring. Frå tidleg barndom blir mykje av tida brukt i ei organisert tilvere i ulike opplæringsinstitusjonar og gjennom styrde fritidsaktivitetar. Opplæringa må derfor føre til ei allsidig utvikling hos den enkelte, med vekt på læring, sosialisering og identitetsutvikling. I samspel med andre skal barn få høve til å utvikle ein basiskompetanse i sosial handlingsdugleik og evne til kommunikasjon i vid forstand. Dette skal skje i samspel med andre. Opplæringa skal både gi mogelegheit for fysisk-motorisk utvikling, utvikling av kunnskapar og evner, av personlege og sosiale eigenskapar og av etiske og estetiske perspektiv hos den enkelte. Samtidig skal opplæringa etter kvart som elevane blir eldre, gi mogelegheit for spesialisert kompetanse tilpassa ulike yrke og studium. Eit overordna siktemål er at opplæringa skal medverke til å utvikle “det integrerte mennesket”.

Gjennom eit engasjerande utviklings- og læringsmiljø, som styrkjer elevens sjølvrespekt og tru på egne føresetnader, skal opplæringa halde ved like og stimulere lysta til å lære meir og til å gå laus på nye og ukjende oppgåver. Opplæringa må gjennom arbeid med grunnleggjande kunnskapar og ferdigheiter gi føresetnader for vidare læring. Ho må gi elevane høve til å prøve ut og bruke ferdigheitene og kunnskapane sine. Ho må vidare fremje miljømedvit og forståing for at vi har eit felles ansvar for å sikre ei berekraftig samfunnsutvikling. Opplæringa skal gi innsikt i demokrati og setje den enkelte i stand til å påverke sin eigen situasjon. Samtidig som alle elevar må utfordrast til allsidig læring og utvikling, må dei også utfordrast til fordjuping og spesialisering. Dette kan skje gjennom ulike differensieringstiltak, prosjektoppgåver, tilval i grunnskolen og gjennom val av studieretning og fag i vidaregåande opplæring.

Utviklinga i samfunns- og yrkeslivet fører til endra kunnskapsbehov i dei fleste typar yrke. Dette stiller krav til høg kompetanse i befolkninga både av allsidig og spesialisert art, til etisk refleksjon og til evne til å kunne ta initiativ og fornye seg.

Samisk språk og kultur

Samisk språk og kultur er ein viktig del av norsk historie og samtid. Å leggje til rette for å ta vare på og vidareutvikle samisk språk, kultur og samfunnsliv er ei sentral oppgåve for opplæringa på alle nivå. Opplæringa har eit todelt sikte.

For samiske elevar skal opplæringa vere med på å fremje samisk identitet og funksjonell tospråklegheit. Det samiske læreplanverket for den 10-årige grunnskolen medverkar til at opplæringa tek vare på og vidarefører den samiske kulturarven. Opplæringa skal ta vare på og vidareutvikle tradisjonar og kunnskapar som samla utgjer det samiske samfunnslivet og kulturfellesskapet. Samtidig skal opplæringa førebu elevane til å fungere godt i det samiske, det norske og det internasjonale samfunnet.

Andre elevar skal få innføring i samisk kultur og samfunnsliv som ein del av fedrelandet sin kultur. Samisk språk, kultur, historie og samfunnsliv er ein del av lærestoffet i

læreplanar for fag i grunnskolen. Samisk litteratur inngår dessutan i norskfaget for alle elevar i vidaregåande opplæring.

1.3 Å VERE LÆRAR

Læreryrket

Læreryrket er samansett og krevjande. Arbeidet som lærar heng nøye saman med personlege eigenskapar og evner lærarar har til å skape sosialt samspel mellom menneske - og dermed kunne tilretteleggje og leie læringsprosessar. Yrket har som føresetnad at utøvaren har omfattande kunnskap, dugleik og innsikt henta frå fleire ulike kunnskapsområde. Det er forventa at lærarane kan opptre både som fagekspertar, kunnskapsformidlarar, rettleiarar, omsorgspersonar, oppdragarar og verdiformidlarar på ei og same tid. Vektlegginga av desse funksjonane er ulik alt etter særpreg på opplæringsinstitusjonen og alderen og funksjonsnivået til elevane.

I historisk perspektiv har dei ulike funksjonane som inngår i læreryrket, også vore tillagde ulik vekt og tyding. Dette blir klart gjenspegla i oppfatninga av læraren som kunnskapsformidlar og kunnskapskjelde i skolen. Mens denne funksjonen tidlegare blei sett på som den viktigaste, er det i dag andre sider som er minst like viktige. Lærarane er ikkje lenger den fremste kjelda til kunnskap slik som i tidlegare tider. I dag kan elevane sjølv innhente kunnskap m.a. frå bøker, radio, fjernsyn og gjennom datakommunikasjon. Det inneber at elevane kan ha ei langt meir aktiv rolle enn tidlegare, og dei har derfor fått eit større ansvar for eiga læring. For lærarane inneber dette at tilretteleggings- og rettleiingsfunksjonen er blitt viktigare.

Lærarar i barnehagen har alltid lagt vekt på det aktive barnet og i stor grad valt fagleg innhald etter barn sine interesser og behov. Rammeplanen for barnehagen har i tillegg gitt barnehagen eit meir forpliktande innhald. Dette fører til at lærarar i barnehagen i større grad enn tidlegare også må fokusere på dei fagområda barna skal møte.

Omfattande endringar i samfunns- og familiestrukturen har verka inn på oppgåvene og arbeidet til lærarane i grunnskolen. Gjennom lover og læreplanar er oppgåver som tidlegare blei ivaretekne av nærmiljøet og heimane, blitt overførde til skolen. Nye oppgåver og utvida ansvar har medført at læreryrket er blitt meir samansett og omfattande enn tidlegare. Dette har medverka til at krava til lærarane sin kompetanse har vorte skjerpa.

I vidaregåande opplæring møter lærarane nye utfordringar m.a. fordi ein større del av ungdomskullet søkjer vidaregåande opplæring, og fordi mykje av grunnopplæringa har fått ein breiare profil enn tidlegare. Lærarar i yrkesfag har ei særleg utfordring. Bedrifts- og næringsliv gjennomgår raske endringar. Det krev stor innsats av lærarane å halde seg oppdaterte slik at dei kan gi opplæring som er aktuell for lærlingar i møte med yrkeslivet.

Det er vidare rimeleg å rekne med at i tida som kjem, vil ein vesentleg større del av lærarane arbeide med vaksenopplæring. Dette inneber nye utfordringar både av fagleg, pedagogisk og organisatorisk art.

Til alle tider har lærarane sitt møte med elevane og elevane sitt møte med lærestoffet vore det grunnleggjande i all lærargjerning. Samtidig er det viktig å medverke til eit godt sosialt miljø i klassa eller gruppa av elevar. Det som skjer i samspelet mellom lærar og elev og i samspelet mellom elevane innbyrdes, har avgjerande innverknad på veksten og utviklinga hos elevane.

Lærarane sitt arbeid vil ofte vere eit vekselspel mellom omsyn til det som er aktuelt “her og no”, og dei meir langsiktige måla opplæringa siktar mot. Lærarane er forplikta til å la elevane møte det lærestoffet og dei arbeidsmåtane som er nedfelde i planverket, og arbeide systematisk og langsiktig for at alle skal få best mogeleg læringsutbytte. Samtidig må lærarane meistre augneblinkens kunst, vere spontane, ta opp det som elevane er opptekne av, og ta vare på initiativet og livsutfoldinga deira. Dei spontane utfordringane der lærarane må ta raske avgjersler i samspel med elevar i stadig skiftande situasjonar, er ein krevjande del av lærargjerninga. Samspelet med elevane kan vere komplisert fordi enkelte elevar kan ha store åtferdsvanskar. Det er ei vesentleg utfordring både å førebyggje og takle slike problem i forhold til den enkelte og i forhold til klassa.

Ein stor del av lærarane sitt arbeid går føre seg i direkte samspel med elevar og kollegaer. Samtidig er lærarane også aktørar i ein breiare samanheng. Den enkelte barnehagen eller skolen er del av eit større system. Lærarar har derfor også ansvar for kontakt og samarbeid med personar og institusjonar utanfor eigen institusjon.

Oppgåvene til lærarane kan løysast på ulike måtar, og dei vil variere med kva alder elevane er i, og kva karakter verksemda har. Faga som lærarane underviser i, og dei oppgåver den enkelte er pålagd, vil også ha innverknad på det arbeidet som skal utførast. Det er likevel ein del funksjonar som er felles for dei aller fleste lærarar. Nokre slike funksjonar er skissert nedanfor.

Læraren som formidlar, tilretteleggjar, arbeidsleiar og rettleiar

Lærarane skal fungere som faglege ressurspersonar, leggje til rette eit miljø for utvikling og læring og vere arbeidsleiarar og rettleiarar.

Læring og undervisning er ikkje det same. Læring skjer i både formelle og uformelle situasjonar og er noko som skjer med og i den enkelte person. God undervisning set læring i gang, men læringa skjer ved eigeninnsatsen til elevane. Lærarane skal stimulere denne prosessen. Lærarane må møte elevane med respekt og utforme oppgåver som tek omsyn til dei erfaringane elevane har frå før. Lærarane må også hjelpe elevane til å setje ny kunnskap inn i større samanhengar.

Lærarane må kunne det stoffet dei arbeider med, vere engasjerte av det og vite korleis det skal formidlast for å vekke vitelyst og interesse. Dei må vere gode forteljarar, kunne gi inspirasjon og samtidig tilpasse opplæringa til føresetnadene og

mogelegheitene til den enkelte eleven. Det er viktig at ein lærar oppfattar behov for særskilt tilrettelagt opplæring, førebyggjer lærevanskar og er med på å gi tidleg hjelp.

Tilrettelegging av opplæringa er ei viktig oppgåve for lærarane. Dei må kunne leggje til rette det fysiske miljøet slik at det byr på utfordringar og variasjon, på moegelegheiter for leik, eksperimentering og læring. Lærarane må kunne ordne eit laboratorium eller ein verkstad som er funksjonell, sikker og gir moegelegheit for orden og effektivt arbeid. Lærarane skal også kunne leggje til rette for samarbeid med fritidsaktivitetar som skolen driv, med det lokale arbeidsliv og med andre instansar i lokalsamfunnet. Å leggje til rette opplæring for vaksne stiller spesielle krav. Opplæringa skal organiserast ut frå at vaksne ofte har lang livserfaring og spesielle plikter i sitt daglegliv. Det er eit grunnleggjande krav at opplæringa tek utgangspunkt i og vidarefører kunnskapar og erfaringar vaksne allereie har tileigna seg.

Lærarane er leiarar av arbeidsfellesskapet i klassa eller gruppa av elevar. Det er deira oppgåve å stå fram som tydelege leiarar som tek ansvar for å organisere verksemda med tanke på målretta verksemd, arbeidsglede, godt samarbeid og utvikling av venskap. Når det gjeld ulike typar lærarsamarbeid, må lærarane kunne ta formelt eller uformelt leiaransvar. Som leiarar har lærarane ansvar for at opplæringa er i samsvar med lov og læreplanverk.

Gjennom rettleiing skal lærarane medverke til at elevane utviklar seg fagleg, personleg og sosialt. Rettleiing føreset at lærarane er faglege ressurspersonar, og at dei forstår kvar i læringsprosessen elevane er. Lærarane må observere prosessen, inspirere, stille spørsmål og medverke til at elevane kan tenkje og handle nytt. Elevane må få tilbakemelding på arbeidet sitt. Etter som elevane blir eldre, må dei få rettleiing i å ta ansvar for eiga læring, setje mål for eige arbeid, vurdere eigen innsats og resultatet av arbeidet. Elevane skal også delta i vurdering av læringsmiljøet ved institusjonen.

Læraren som medarbeidar overfor kollegaer, foreldre og lokalsamfunn

I all lærargjerning har samarbeid mykje å seie. Personalet skal fungere i eit fellesskap som deler ansvaret for utvikling av både institusjonen og elevane. Med ulike kunnskapar og ulik dugleik skal lærarane kunne utfylle og supplere kvarandre i eit kollegium. Lærarkollegiet skal framstå som ein ressurs for den enkelte elev når det gjeld læring og utvikling.

Den enkelte barnehagen og skolen skal med utgangspunkt i nasjonale planar ta felles avgjersler i forhold til lokale planar. Lærarane må kunne arbeide saman - innanfor og på tvers av avdelingar, klasser, trinn og fagseksjonar. Dei må kunne samarbeide om planlegging, gjennomføring og vurdering av verksemda til institusjonen. Med utstrekt bruk av arbeid på tvers av fag blir det stilt store krav til felles planlegging. Det same gjeld samarbeid med assistentar eller samarbeid der to eller fleire lærarar har ansvar for same elevgruppe.

I vidaregåande opplæring er samarbeid mellom allmennfaglærarar og yrkesfaglærarar og mellom yrkesfaglærarar med ulike fagbakgrunn spesielt viktig. Eit slikt samarbeid krev kjennskap til og respekt for kvarandre sin opplæringstradisjon, bakgrunn og spesifikke kompetanse.

Med nye yrkesgrupper knytte til verksemda i barnehage, skole og anna opplæring, må lærarane kunne samarbeide med ulike personar og instansar. Dei må samarbeide med morsmåslærarar, assistentar og personalet i skolefritidsordninga. Dei må også samarbeide med den pedagogisk-psykologiske rådgivingstenesta, barnevernet og eventuelt med oppfølgingstenesta. Dette kan bare fungere etter føremålet dersom medlemmene i fellesskapet samarbeider om å realisere felles mål i samsvar med dei nasjonale planane.

Foreldra har hovudansvaret for oppfostringa av barna sine. Kontakt mellom barnehage og skole og foreldre er derfor av avgjerande verdi. Lærarane må leggje vekt på å utvikle eit nært samarbeid med heimane. Samarbeidet må baserast på gjensidig respekt og vilje til å setje eleven i sentrum. Ein føresetnad for samarbeid er god kommunikasjon og gjensidig informasjon. Foreldre med framandkulturell bakgrunn, foreldre til barn med særlege behov og foreldre som ikkje lever saman, representerer på ulike måtar spesielle utfordringar.

Foreldre skal ha høve til å vere aktive med i utviklinga av barnehagen og skolen. Engasjementet til foreldra er svært viktig for motivasjonen til barn og unge og for val av vidare skolegang og yrke. Rettleiinga frå lærarane har størst gjennomslagskraft når lærarane samarbeider med foreldra. Å skape eit godt foreldreengasjement er derfor viktig langt opp i ungdomsalderen. Men samarbeidet med foreldra har ulike form på ulike trinn i opplæringa. Oppdraget til skolen i foreldresamarbeidet blir endra etter kvart som elevane nærmar seg myndighetsalder. Dei unge blir gradvis meir sjølvstendige og må ta meir ansvar for eiga utvikling og eigne val.

Barnehage og skole har medansvar for utviklinga av det samla oppvekstmiljøet til barna. På alle nivå skal barn og unge gjere seg kjende med nærmiljøet og lokalsamfunnet. Samarbeid med musikk- og kulturskole, kulturliv, foreiningsliv og arbeidsliv i nærmiljøet kan gjere opplæringa spanande og meir verdifull. Barnehage og skole bør ha kontakt med frivillige organisasjonar, kyrkjelydar og lokale styresmakter. Det kan vere aktuelt med eit samarbeid med lokalt arbeidsliv m.a. med lokale arbeidstakar- og arbeidsgivarorganisasjonar. Eit gjensidig, aktivt og konstruktivt samarbeid mellom lokalsamfunn, arbeidsliv og skole kan medverke til å utvikle entreprenørskap, for eksempel gjennom elevbedrifter og andre samarbeidstiltak.

I yrkesopplæringa vil godt samarbeid med bedrifter og arbeidsliv vere avgjerande for at elevane skal få god og realistisk yrkesopplæring. Samarbeid mellom bedrift og skole vil også kunne medverke til å styrkje kompetansen til lærarane og deira moglegeheit for å følgje med i utviklinga i yrkeslivet.

Læraren som førebilete

Lærarane vil i mange samanhengar vere førebilete for elevane. Det inneber at lærarane må setje klare krav til seg sjølve på same måte som dei set krav til elevane. Lærarane må våge å stå fram som gode eksempel når det gjeld haldningar og innstillingar som opplæringa skal formidle. Å vere eit godt førebilete føreset respekt for den enkelte, for faga og for eige og andre sitt arbeid. Lærarane må vere førebilete m.a. gjennom sitt engasjement i fagleg arbeid og gjennom evne til samarbeid med andre.

Dette føreset at elevane identifiserer seg med lærarane, og at elevane opplever lærarane som personar som likar dei, vil dei vel, respekterer deira integritet, er rettferdige og samtidig merksame overfor ulike føresetnader og behov. Lærarane må vere personar som elevane kan stole på og snakke ope med. Dei må ta seg tid til å rettleie den enkelte elev med respekt for dei erfaringane og ressursane han eller ho har. Lærarane må vise at dei har tru på at alle barn, unge og vaksne har mogelegheiter, og at dei stadig er i utvikling. På den måten kan dei få framtidshåp og tillit til sine egne evner.

I eit fleirkulturelt samfunn er det svært viktig å ha lærarar med innvandrarbakgrunn med tanke på funksjonen som førebilete og den mogelegheita elevane har for å identifisere seg med læraren.

Læraren som omsorgsperson

Endringane i samfunnet med utvida institusjonalisering har gitt barnehagen, skolen og skolefritidsordninga større omsorgsoppgåver.

Rammeplanen for barnehagen byggjer på eit læringssyn der læring og omsorg utgjer ein heilskap. Læring og omsorg står sentralt også i arbeidet i grunnskole og vidaregåande opplæring. Optimal utvikling og læring skjer først når grunnleggjande behov blir tilfredsstilte. Å oppleve god omsorg gir grunnlag for læring, samtidig som det å leggje til rette for allsidig utvikling og læring, er god omsorg. Denne vekselverknaden er grunnleggjande i all opplæring, men dei praktiske omsorgsoppgåvene til læraren blir endra i takt med alderen til elevane.

Elevane kjem til skolen med lærelyst, med behov for å bli tekne på alvor, for å bli avhaldne som dei dei er, og med trong til utfordringar. Lærarane bør vise omsorg ved å møte barna og dei unge både med forventningar og krav, og med velvilje og varme. Omsorga kan ytre seg som sjenerøsitet, det vil seie at lærarane tek ansvar for elevanes ve og vel, og med vilje til å yte ein ekstra innsats når elevane sine behov tilseier det. Omsorga viser seg også i førebuinga til dei daglege oppgåvene og i viljen til å gi kvar enkelt den menneskelege støtte og faglege hjelp som er nødvendig for framgangsrik utvikling. Opplæringa skal møte barn, unge og vaksne på deira egne premisser. Alle elevar må få utfordringar, støtte og hjelp - men dei som kjem til kort og som står i fare for å miste motet, krev særleg merksemd og omsorg.

God omsorg inneber å vise respekt for heimen til elevane og gi elevane mogelegheit til positiv identitetsutvikling med tilknytning til sin eigen kulturelle bakgrunn. Samtidig skal opplæringa også byggje bruern mellom ulike kulturar.

Omsorg inneber både å gi mogelegheit til positiv utfalding og å setje grenser. Lærarane må ha eit kunnig blikk som set dei i stand til å registrere og oppmuntre til positiv sosial åtferd, og til å setje inn tiltak mot uheldig elevåtferd og mobbing. Å førebyggje og hindre åtferdsproblem er ein viktig del av lærargjeringa. Lærarane må arbeide for at alle elevane i ei klasse eller gruppe skal oppleve tilhørsel, samtidig som dei må ta omsyn til at elevane er ulike og må møtast på ulik måte. Det er viktig at lærarane er observante og lydhøre overfor dei signala som kjem frå barn og unge om behov for omsorg og støtte.

Barn og unge som opplever livskriser, for eksempel møter sjukdom, død, skilsmisse, incest eller blir mobba og utstøytte frå fellesskapet, vil i periodar krevje ekstra omsorg. Omsorgsoppgåvene til lærarane føreset grunnleggjande kunnskap om kva slags behov barn og unge har. Dei må oppfatte når ein elev treng hjelp og vere fortrulege med alders- og utviklingsbestemte endringar. Dei må kjenne att symptom som viser behov for å setje inn spesielle tiltak for enkeltelevar. Dei må også vite kvar og korleis dei skal søkje hjelp dersom elevar treng meir omsorg enn det barnehagen eller skolen kan gi.

Elevane sjølve kan vere viktige som omsorgsgivarar. Dersom lærarane er omsorgsfulle, hjelper dei også barn og unge til å ta omsyn til og vere omsorgsfulle overfor kvarandre.

1.4 OPPGÅVER OG MÅL FOR LÆRARUTDANNINGA

Formål

Lærerutdanning skal gjennom undervisning, forskning og faglig utviklingsarbeid, gi den faglige og pedagogiske kunnskap og praktiske opplæring som er nødvendig for planlegging, gjennomføring og vurdering av undervisning, læring og oppdragelse. Utdanningen skal ta utgangspunkt i ulike forutsetninger hos elever og barnehagebarn og være i samsvar med målene for det opplæringsnivå utdanningen sikter mot. Utdanningen skal fremme studentenes personlige utvikling og yrkesetiske holdning, utvikle evne til refleksjon, vekke interesse for faglig og pedagogisk utviklingsarbeid som er relevant for arbeid i skole og barnehage, og gi forståelse for sammenhengen mellom læreryrket og opplæringssystemets funksjon i samfunnet. (UH-loven, kapittel 10a, §54a)

Yrkesutdanning i samsvar med behova i samfunnet

Lærerutdanninga skal dekkje behova i samfunnet for lærarar på alle trinn og i alle delar av opplæringsystemet. Lærerutdanningsinstitusjonane må derfor tilby utdanning i alle aktuelle fag, fagområde og arbeidsområde. I tillegg til pedagogisk arbeid med barn og unge skal lærarutdanninga i større grad enn tidlegare også førebu for arbeid med vaksenopplæring.

Lærerutdanninga er ei yrkesutdanning på universitets- og høgskolenivå. Det inneber at krava til akademisk standard i forskning og undervisning er dei same som for anna

utdanning på dette nivået. Samtidig har lærarutdanninga sitt særpreg ved at alle delar av utdanninga skal vere retta mot læraryrket. Lov og rammeplan for barnehagen, opplæringslova og læreplanverka for skoleslaga er derfor eit forpliktande grunnlag for lærarutdanninga. Særpreget til utdanninga må ivaretakast så vel gjennom innhald, arbeids- og vurderingsformer som gjennom eit samla studiemiljø.

Både den generelle utviklinga i samfunnet og endringar i opplæringsssystemet føreset stadig ny kunnskap hos lærarane. All grunnutdanning for lærarar må derfor utformast slik at ho inspirerer til og gir høve til å kvalifisere seg vidare gjennom etter- og vidareutdanning og forsøks- og utviklingsarbeid.

Den kompetansen lærarstudentane skal utvikle gjennom studiet, kan grupperast i fem hovudområde:

Fagleg kompetanse

Allsidig opplæring som både gir fordjuping og set lærestoffet inn i eit breitt perspektiv, krev at lærarane har solide kunnskapar og sikre ferdigheiter av så vel teoretisk som estetisk og praktisk art. Solid fagkunnskap og dugleik i arbeidsformene til dei ulike faga er viktig, fordi det gir tryggleik i møte med elevane og lærestoffet. Lærarane skal vere faglege ressurspersonar som skal kunne leggje til rette for læring, svare på spørsmål frå elevane og vise veg til å finne svar.

God fagleg kompetanse er nødvendig for at lærarane skal kunne formidle og illustrere med allsidig eksemplifisering. Det krevst solide faglege kunnskapar og dugleik når lærarane fungerer som arbeidsleiingar for elevar som arbeider med prosjekt eller med tverrfaglege oppgåver. Lærarane sine kvalifikasjonar blir utfordra når dei skal rettleie elevar gjennom eksperimentering, problemløysing og eige arbeid. Å omsetje kunnskap til praktisk handling, som for eksempel i yrkesopplæringa, er ei særleg utfordring.

Lærarstudentane må derfor tileigne seg faglege kunnskapar og dugleik. I nokre fag vil også arbeidsteknikkar og bruk av reiskap, verktøy og materiale vere ein viktig del av innhaldet i faget. Lærarutdanninga skal ta utgangspunkt i læreplanane for den delen av opplæringsssystemet som utdanninga skal førebu for. Studentane må tileigne seg kunnskap om sentrale perspektiv, teoriar, omgrep og arbeidsformer i dei ulike faga, og om korleis faga blir nytta i yrkes- og samfunnsliv. Dei må også vite noko om korleis ein innan dei ulike faga arbeider for å vinne ny kunnskap. Studentane må kunne sjå forskjellane og likskapane mellom studiefaga og opplæringsfaga og korleis kunnskapsstoff frå dei enkelte faga kan nyttast i tverrfagleg temaorganisert opplæring og prosjektarbeid. Dei må kjenne måla og verkemidla for opplæringa i det enkelte faget i heile opplæringsssystemet, men med særskilt vekt på den delen av opplæringsssystemet dei sjølve utdannar seg for.

Arbeidet med faga skal fremje både fagleg og personleg utvikling hos lærarstudentane, og gi dei kompetanse for lærargjeringa. Det faglege arbeidet skal også gi grunnlag for å kunne halde seg fagleg og pedagogisk à jour etter fullført grunnutdanning.

Didaktisk kompetanse

Didaktisk kompetanse skal tene to hovudformål. Gjennom arbeidet med dei didaktiske delane i studiet skal studentane både utvikle grunnlag for refleksjon over eiga verksemd og praktisk ferdigheit i lærararbeid. Didaktikk omfattar både generell didaktikk og didaktikk knytt til dei enkelte faga eller yrkesfaga.

Didaktisk kompetanse inneber evne til refleksjon omkring formålet med opplæringa, innhaldet i læreplanen, føresetnadene til elevane og behova og moglegheitene som ligg i rammevilkåra til den enkelte barnehagen, skolen eller annan opplæringsinstitusjon. Ut frå slike refleksjonar må den enkelte lærar vise fagleg og praktisk innsikt ved å velje og leggje til rette det faglege innhaldet, arbeidsmåtene og samværsformene. Den praktiske gjennomføringa føreset stadige vurderingar og justeringar.

Gjennom utdanninga skal lærarstudentane utvikle evne til refleksjon gjennom innsikt i pedagogisk grunnlagstenking og ved analysar av opplæringssystemet i dag, men også i eit historisk, komparativt og sosiologisk-kulturelt perspektiv. Dei skal trene seg i å reflektere omkring barnehage, skole og yrkesopplæring som delar av eit større system.

Studentane skal gjere seg kjende med basale prinsipp for læring og motivasjon, med grunnleggjande behov hos barn, unge og vaksne, med alders- og utviklingsbestemte endringar i åtferda deira og med barn og unge sin mentalitet under ulike oppvekstvilkår. Dei skal forstå kor viktig sjølvtilitt, tryggleik og meistring er for lærelyst og læringsevne. Med dette som utgangspunkt skal studentane vurdere korleis dei som lærarar, kan tilpasse opplæringa til ulike alders- og utviklingstrinn. Arbeidet skal omfatte elevar både frå majoritetsbefolkninga og frå minoritetskulturar.

Lærarstudentane må utvikle evna til å kunne analysere og realisere læreplanar både aleine og i samarbeid med andre. Med utgangspunkt i lover, læreplanar og andre forskrifter skal dei reflektere over og få trening i å utarbeide lokale arbeidsplanar og individuelle opplæringsplanar. På den måten vil dei kunne utvikle evne til å avvege forholdet mellom felles lærestoff og lokalt og individuelt tilpassa stoff. Studentane må kunne ta ansvar for at elevane systematisk byggjer opp kunnskapar, dugleik og haldningar. Dei må kjenne til og kunne praktisere arbeids- og vurderingsformer som blir nytta i opplæringa, og vite korleis dei kan nyttast i ulike situasjonar.

Studentane skal kjenne både normal utvikling hos elevar og hyppige avvik. Dei skal kjenne hovudtrekk ved både generelle og spesielle lærevanskar, og dei skal kunne observere forskjellar mellom elevane. Studentane må lære korleis lærestoff, arbeidsmåtar, organisering og læremiddel kan leggjast til rette med tanke på at elevane har ulike føresetnader. Dei skal også ha innsikt i korleis lærarar kan medverke til ei inkluderande opplæring slik at elevar med særskilde opplæringsbehov får ta del i det sosiale, faglege og kulturelle fellesskapet på ein likeverdig måte. Lærarstudentane skal dessutan kjenne til instansar som har ansvar for å hjelpe barn og unge med særlege behov eller for å støtte lærarane i deira arbeid.

Studentane skal gjennom utdanninga lære seg å ta utgangspunkt i erfaringane og interessene til barn og unge, og til å la elevane vere medarbeidarar og påverke si eiga læring. Dei skal få innsikt i kvifor opplæring som både tek omsyn til sosial utvikling, og som balanserer mellom krav og kva som er overkomeleg, er viktig for at elevane skal utvikle sjølvrespekt og tru på eigne føresetnader. Studentane skal vidare gjere seg kjende med ulike strategiar for tilrettelegging av eit utviklande miljø og god opplæring. Dette føreset at studentane i si eiga utdanning nyttar varierte arbeidsformer, og at dei får erfaring med ulike typar undervisningsutstyr og læremiddel, m.a. informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT).

I tilknytning til dei ulike faga må lærarstudentane arbeide med læreplananalyse, prinsipp for val av lærestoff, arbeidsmåtar og vurderingsformer i faga. Dei må også kjenne lærings- og utviklingspsykologiske føresetnader som ligg til grunn for opplæring i faga. Studentane må dessutan tileigne seg kunnskap om tilpassa opplæring i faget og kunne nytte denne kunnskapen i praktisk lærararbeid. Dei må få innsikt i hyppige førekomstar av lærevanskar som er knytte til faget, korleis desse kan diagnostiserast, og kva for tiltak som kan vere aktuelle.

Sosial kompetanse

Sosialt samspel, rettleiing og samarbeid står sentralt i læraryrket. Slik kompetanse byggjer m.a. på fagleg og didaktisk dugleik, som igjen gir autoritet og tryggleik i sosiale samanhengar. I samarbeid med foreldre, kollegaer og i samspel med elevar er det også ein føresetnad at lærarane har evne til å observere, lytte og forstå andre sine synspunkt og kunne vere fleksible og kreative.

Lærarutdanninga må omfatte arbeidsformer som gir kunnskapar i sosialt samspel og samhandling, og som gir forståing for krava og normene til fellesskapet. Studentane må delta i studieplanlegging og oppleve situasjonar som føreset tilpassing og gode arbeidsvanar. Dei må tileigne seg kunnskapar om og forståing av gruppeprosessar og leiing og utvikle evne til å analysere og å løyse konflikhtar. Dei må vidare få trening i kommunikasjon der dei må forstå og ta omsyn til andres standpunkt. Samvær med medstudentar og lærarar der det formelt og uformelt blir drøfta erfaringar, aktuelle opplæringsspørsmål og faglege problem er avgjerande både for å utvikle evne til refleksjon og innsikt som lærarar og for å utvikle sosial kompetanse.

Studentane skal også utvikle leiarkompetanse slik at dei blir i stand til å skape faste rammer for arbeidsfellesskap til elevane og for å leie vaksne i eit arbeidsfellesskap når det er aktuelt.

Studentane må få høve til å bli kjende med elevar med ulike føresetnader, erfaringar og med ulik sosial og kulturell bakgrunn. Dei må lære å observere og få trening i å forstå dei behova elevar har for merksemd, utfordringar, omsorg og hjelp. I lærarutdanninga skal studentane derfor utvikle ei lærarrolle som set elevane i fokus, som viser respekt og omsorg, og som prøver å setje seg inn i deira erfarings- og kunnskapsverd. Studentane må skaffe seg spesiell innsikt i kulturelle minoritetsgrupper si ramme for forståing.

Sosial kompetanse blir også utvikla gjennom deltaking i frivillige aktivitetar som idrett, song- og musikkverksemd, revyar og organisasjons- og foreiningsliv. Slike aktivitetar bør derfor vere sentrale i studiemiljøet ved ein lærarutdanningsinstitusjon.

Yrkesetisk kompetanse

Læreryrket inneber hyppige valsituasjonar. Yrkesetisk kompetanse inneber at lærarane må kunne vurdere alternative val i forhold til dei grunnleggjande verdiane som opplæringa byggjer på. Utgangspunktet for den yrkesetiske kompetansen er derfor at den enkelte lærar forpliktar seg på overordna mål for opplæringa og på fellesverdiane i samfunnet slik dei er uttrykte i barnehagelov, opplæringslov og i nasjonale planar for opplæringa. Dei er også forplikta på internasjonale konvensjonar som Noreg har slutta seg til, så som menneskeretts- og barnekonvensjonen. Den yrkesetiske kompetansen kjem til uttrykk i dei vurderingane og avgjerslene lærarane tek på dette grunnlaget. Som profesjonelle yrkesutøvarar må lærarar kunne forklare og grunngi sine val, prioriteringar og handlingar, m.a. overfor elevar, kollegaer og foreldre.

Lærarar må kvar einaste dag ta verdibaserte val som på ulike måtar har konsekvensar for medmenneske. I den praktiske situasjonen blir ofte slike avgjersler tekne utan at lærarane har tid til å tenkje seg vel om. Lærarar må derfor utvikle ein handlingsberedskap basert på så vel faglege som pedagogiske og etiske vurderingar.

Lærarstudentar må gjere seg kjende med og identifisere seg med måla og dei grunnleggjande verdiane for opplæring. Dei må kjenne rettane som elevane har, og dei plikter og rettar dei sjølve har som lærarar. Studentane må utvikle medvit om det ansvaret dei er pålagde som lærarar, og korleis dei kan ivareta dette ansvaret. Gjennom utdanninga må lærarstudentane få erfaring med yrkesetisk refleksjon knytt til dei ulike oppgåvene lærarar har, og dei må få øving i å grunngi eigne avgjersler og handlingar. Etiske dilemma der ulike grunnleggjande verdiar kan tilseie ulike løysingar på konkrete problem, utgjør ei særleg utfordring.

Etisk refleksjon må også inngå i arbeidet med dei enkelte faga, m.a. ved val av lærestoff og arbeidsmåtar.

Endrings- og utviklingskompetanse

Lærarane må i framtida i større grad enn tidlegare vere førebudde på endringar i yrkesrolla si og på å delta i utviklings- og fornyingsoppgåver. Det er derfor nødvendig at alle lærarar har kompetanse og vilje til å meistre endring og fornying.

Fornyng i barnehage, skole og opplæring i bedrift kan vere initiert av sentrale styresmakter, slik som ved nasjonale reformer og nye planar. Dette stiller store krav til endring på alle nivå både med omsyn til organisering og innhald.

Fornyng og utvikling lokalt i den enkelte barnehagen, skolen eller annan opplæringsinstitusjon vil ofte springe ut frå vurdering av eiga verksemd. Kollegiet må arbeide for

å gi stadig betre tilbod. Felles planlegging, kollegabasert rettleiing og systematisk barnehage- og skolebasert vurdering kan medverke til dette.

Innanfor dei ulike faga går det stadig føre seg ei utvikling. Dei kunnskapane lærarane har frå eige studium, eller den praktiske yrkeserfaringa som yrkesfaglærarane har, kan lett bli forelda. Lærarane vil ut frå eige arbeid ofte bli klare over at dei treng å vidareutvikle og fornye ferdigheitene og kunnskapane sine.

Ikkje minst vil utviklinga innan informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) få konsekvensar for opplæringa i skole og bedrift. Å følgje med i denne utviklinga og kunne nytte nye moglegheiter på ein føremålstenleg måte i opplæringsssamanheng, er ei stor utfordring for alle lærarar.

Den enkelte lærarutdanningsinstitusjonen er forplikta til å halde seg à jour med utviklinga og nyvinningar innanfor faga og med utviklinga i barnehage, skole og yrkesliv. Lærarutdanninga skal medverke til at studentane får innsikt i utdanningspolitisk og pedagogisk reformarbeid og stimulere dei til å ta del i aktuell debatt. Studentane skal lære å forstå utviklingsarbeid som historiske og samfunns-messige prosessar som er vilkårsbundne. I utdanninga skal dei derfor bli fortrulege med nasjonal og institusjonsbasert vurdering, med kollegabasert rettleiing og med korleis samarbeid med foreldre, nærmiljø og yrkesliv kan gi grunnlag for skoleutvikling og fornying.

Kunnskap om pedagogisk forskings- og utviklingsarbeid er eit verkemiddel for å stimulere endrings- og utviklingskompetansen hos komande lærarar. Det kan medverke til å styrkje interessa for fornying og forbetring av barnehage og skole og til utvikling av eigen kompetanse for å delta i lokalt utviklingsarbeid. Lærarstudentane må derfor gjere seg kjende med sentrale eksempel på ulike typar forskings- og utviklingsarbeid med relevans for opplæringa.

Lærarutdanninga skal, som anna høgre utdanning, vere forskingsbasert. Det føreset at det ved alle lærarutdanningsinstitusjonar blir drive pedagogisk orientert forskings- og utviklingsarbeid som er relevant for arbeid i barnehage, grunnskole, vidaregåande opplæring eller vaksenopplæring. Så langt det er mogleg, bør lærarstudentar medverke i slikt forskings- eller utviklingsarbeid.

Studentane skal gjennom grunnutdanninga utvikle tilstrekkeleg kompetanse til å ta fatt på lærargjeringa. Samtidig må utdanninga gi ei forståing av det kontinuerlege ansvaret som lærarane har for eiga utvikling, og formidle forventingar om endringar og vidareutvikling på eige initiativ.

2. FAGLÆRERUTDANNING I KROPPSØVING

2.1 FORMÅL OG EGENART

Den treårige faglærerutdanningen i kroppsøving har primært som formål å kvalifisere for arbeid med kroppsøvingsfaget i grunnskolen og i videregående opplæring. Utdanningen kan også gi bakgrunn for arbeid innen studieretning idrettsfag i videregående opplæring og i folkehøgskole med idretts- og friluftslivlinjer. I tillegg kan utdanningen kvalifisere for arbeid i annen virksomhet med barn, ungdom og voksne der fysisk aktivitet settes inn i pedagogisk sammenheng.

Utdanningen sikter mot å etablere solid bakgrunn innenfor ulike områder rettet mot det vide spekter av arbeidsoppgaver kroppsøvingslærere står overfor. For å imøtekomme alle krav til faget i læreplanverket for grunnskolen og videregående opplæring er utdanningen breddeorientert, men med enkelte muligheter for fordyplning innenfor de ulike studieenheter.

Faglærere vil på en rekke områder og nivå i opplæringssystemet gå inn i lærerkollegier der lærere med ulik utdanningsbakgrunn samlet sett skal dekke skolens oppgaver. Utdanningen må derfor legge vekt på å utvikle solid faglig-, didaktisk-, sosial- og yrkesetisk kompetanse, samt kompetanse til endring og utvikling. Endrings- og utviklingskompetanse er viktig for å kvalifisere kroppsøvingslæreren til utvikling av skolen som organisasjon, bl.a. gjennom utviklingsarbeid skolen er pålagt, og til deltagelse i bl.a. tverrfaglig tema- og prosjektbasert undervisning.

I studiet vil arbeid med de ulike faglige aktivitetene og det fagteoretiske basisstoffet foregå parallelt med fagdidaktikk, pedagogikk og praksisopplæring. I et integrert studium av denne karakter er det lagt stor vekt på helhet og sammenheng. Hensikten er å gi utdanningen en klar yrkesretting gjennom hele studiet.

Kroppsøvingsfaget omfatter aktivitetsområdene lek, idrett, friluftsliv og dans. Varierte former av disse aktivitetene inngår som sentrale deler av vår kultur. Kroppsøvingsfaget er derfor en viktig bærer av kulturtradisjoner. For kroppsøvingsfaget innebærer et flerkulturelt samfunns møte med nye bevegelseskulturer. En viktig utfordring for faget er derfor å ta vare på og utvikle den enkelte kulturs egenart og samtidig åpne faget for berikende elementer fra andre bevegelseskulturer.

Et særlig kjennetegn ved kroppsøvingsfaget er fysisk aktivitet med krav om tilegning og videreutvikling av bevegelsesferdigheter. Det er sammenheng mellom motorisk, sosial, emosjonell og intellektuell utvikling. Derfor får motorisk stimulering og mestring ikke bare biologisk og ferdighetsmessig betydning, men også betydning for andre utviklingsområder. Kroppsøving angår således personlig vekst og utvikling i vid forstand og er en sentral innfallsvinkel i arbeidet mot det integrerte mennesket. Utdanningen sikter mot at studentene skal kunne trekke forbindelseslinjer mellom studiefaget kroppsøving, skolefaget kroppsøving og det menneskesynet som kommer til uttrykk i den generelle delen av læreplan for grunnskole, videregående opplæring og voksenopplæring. Utvikling av det integrerte mennesket krever derfor at faglærerutdanningen setter søkelys på de verdier som uttrykkes i læreplanen, konkretisert ved det meningssøkende, skapende, arbeidende, allmenndannende, samarbeidende og

miljøbevisste mennesket. På den måten kan det skapes sammenheng mellom kompetanseområder som er viktige i forberedelse til læreryrket, og de verdier kroppsøvingslærere skal formidle i yrket sitt. Dette skal bidra til å skape sammenheng i utdanningen.

Studiefaget kroppsøving skal formidle og utvikle kunnskap om, ferdigheter i og positive holdninger til ulike fysiske aktiviteter. Studiefaget har derfor elementer fra flere vitenskapelige fagområder som bl.a. naturvitenskap, samfunnsvitenskap og humanistiske fag og kunstfag. Ny innsikt i kroppsøving kan vinnes gjennom å benytte fagkunnskap og metoder fra disse ulike fagtradisjonene. I tilegnelse og utvikling av ny innsikt vil informasjons- og kommunikasjonsteknologien være et nyttig hjelpemiddel.

Arbeid med forsknings- og utviklingsarbeid omfatter hvordan kunnskap innhentes og utvikles og hvilken betydning faglig fornying har. FoU-virksomhet står sentralt i faglærerutdanningen med tanke på utvikling av kroppsøvingsfaget og styrking av fagets plass i samfunnet, i skolen og i elevenes bevissthet. FoU-arbeid skal bl.a. sette søkelys på de utfordringer det innebærer å motivere barn og unge til fysisk aktivitet, særlig på bakgrunn av en samfunnsutvikling som ofte virker fysisk passiviserende. Kroppsøvingsfaglige problemstillinger satt inn i en fagdidaktisk ramme, må fokusere på arbeidet med å øke den fysiske aktiviteten blant barn, unge og voksne både i skolen spesielt og i samfunnet generelt. Faglærerutdanning i kroppsøving skal derfor utvikle nødvendig helhetlig kompetanse som gjør kommende faglærere både i stand til å argumentere for fysisk aktivitet og skikket til å gi elever lyst, kunnskaper og ferdigheter til å drive tilpasset fysisk aktivitet nå og i framtiden.

2.2 OPPTAKSKRAV OG STUDIEGRUNNLAG

Grunnlaget for opptak til faglærerutdanning i kroppsøving er generell studiekompetanse.

Med dette opptaksgrunnlaget vil studentenes bakgrunn fra videregående opplæring variere. Samtidig vil også deres erfaringsbaserte bakgrunn fra frivillig virksomhet variere. Rammeplanen forutsetter at undervisningen i de ulike studieenheter til vanlig skal starte på et nivå som ligger noe over det laveste nivå for opptak. Dette innebærer at studentene i starten vil måtte arbeide mye med fagområder der de har liten fordypning fra videregående opplæring, mens de vil ha mindre arbeidsbelastning i fagområder der de eventuelt har stor faglig fordypning.

Studentene har et selvstendig ansvar for egen læring, også når det gjelder fag der de kan ha et svakt faglig grunnlag. Samtidig utgjør forskjellene i opptaksgrunnlaget en utfordring for høgskolene. I den grad høgskolene finner behov for det, kan de tilby supplerende kurs for studenter som har svak faglig bakgrunn i enkelte fag eller fagområder. Dette kan også omfatte innføringskurs i bruk av informasjons- og kommunikasjonsteknologi for studenter som har liten fortrolighet med slike hjelpemidler. Kurs av denne typen inngår ikke i vekttallsberegningen og gir heller ikke grunnlag for kursvitnemål.

2.3 INNHOLD OG ORGANISERING

Generelt

Faglærerutdanningen i kroppsøving er treårig. Det innebærer at normert studietid er tre år for et heltidsstudium. Omfanget av de ulike studieenheter, og i noen tilfeller de enkelte målområdene, er beskrevet ved vektall (vt). 10 vt defineres som omfanget av det arbeidet som svarer til ett semesters fulltids studium. Det samlede omfang av faglærerutdanningen utgjør dermed 60 vt.

Studieenheter

Utdanningen omfatter følgende studieenheter:

- Pedagogikk 10 vt
- Aktivitetslære 25 vt
- Fagteoretisk basisstoff 10 vt
- Fagdidaktikk 10 vt
- Fordypningsarbeid 5 vt
- Praksisopplæring 12-14 uker

For å bidra til helhet og sammenheng i utdanningen skal pedagogikk, fagdidaktikk og praksisopplæring inngå i alle tre studieår. Praksisopplæringen er regnet som en integrert del av de øvrige studieenheter.

Faglærerutdanningen i kroppsøving er breddeorientert. Det er likevel mulig å oppnå fordypning med omfang inntil 19 vt ved bevisst kombinasjon mellom målområder i aktivitetslære og fagdidaktikk. Dette er nærmere omtalt i rammeplanene for disse studieenheter.

2.4 VEILEDNING OG VURDERING

Studentene skal gjennom hele studiet få veiledning som hjelper dem til å utvikle de personlige og profesjonelle kvaliteter som de trenger i læreryrket. Veiledning er nødvendig for å kunne forbedre egen kyndighet og utvikle et reflektert forhold til lærerrollen og for å utvikle evne til egenvurdering. Studentene må få trening i både å ta imot veiledning og å gi veiledning til medstudenter og elever. De må kunne bruke den veiledningen de får, til å reflektere over egen atferd og til fornyelse. Løpende veiledning skal derfor inngå som en integrert del av læringsprosessen og ha en informerende og utviklende funksjon. Slik veiledning skal bidra til at studentene selv kan vurdere hvor de står i forhold til mål og forventninger i lærerutdanningen, og dermed stimulere dem til innsats i det daglige arbeidet. Veiledning kan også være til hjelp i valg av eventuell videre utdanning.

Vurdering fungerer også som sikring av kvaliteten i lærerutdanningen. Lærerutdanningsinstitusjonene må legge forholdene til rette slik at studentene kan delta i vurdering av ulike sider ved læringsmiljøet både ved lærerutdanningsinstitusjonen og i praksisopplæringen. Slik studievurdering gir gjensidig informasjon om undervisnings- og læringsprosesser som trengs for å vurdere kvaliteten på studietilbudet og planlegge videre arbeid. Vurderingen kan dermed åpne for samspill mellom lærerutdanningens lærere og studenter og bidra til videre utvikling av utdanningen. Å delta i vurdering av eget studium og den utdanning lærerutdanningsinstitusjonen gir, kan også være av betydning når studentene senere som lærere skal samarbeide med egne elever om vurdering av deres opplæring.

Avsluttende vurdering

Arbeid i grunnskolen, videregående opplæring og andre pedagogiske tiltak som faglærerutdanningen i kroppsøving kvalifiserer for, krever varierte og allsidige vurderingsformer. Faglærerutdanningen omfatter studieenheter med mulighet for en rekke ulike dokumentasjonsformer. Både med tanke på kvalifisering for vurderingsoppgaver i ulike typer opplæring og for å kunne gjennomføre en allsidig vurdering av studentenes arbeid, bør derfor avsluttende vurdering i faglærerutdanningen omfatte varierte vurderingsformer basert på både skriftlige, muntlige og praktiske dokumentasjonsformer. I faglærerutdanningen i kroppsøving vil praktiske dokumentasjonsformer komme i en særstilling. Praksisopplæringen er regnet som en integrert del av alle studieenheter. I tillegg står fagdidaktikk sentralt i studiet. Dette tilsier at den avsluttende vurderingen i de ulike studieenheter som regel bør omfatte både faglige, didaktiske og praktisk-pedagogiske elementer.

Betegnelsen avsluttende vurdering brukes som fellesbetegnelse på:

- Vurdering av obligatorisk arbeid, forprøver o.l. som studentene må ha fullført med tilfredsstillende resultat for å kunne framstille seg til eksamen.
- Eksamen som gir grunnlag for avsluttende karakter.

I rammeplanene for en del studieenheter er det spesifisert krav til forprøver, obligatorisk arbeid o.l. som vilkår for å framstille seg til eksamen. I tillegg til dette kan den enkelte lærerutdanningsinstitusjon fastsette slike krav i sine fagplaner. Denne type arbeider, prøver o.l. blir til vanlig vurdert av lærerne ved institusjonen.

Hvis ikke annet er fastsatt i rammeplanene, skal alle studieenheter avsluttes med eksamen. Dersom det er ønskelig, kan eksamen organiseres som flere deleksamener. Etter universitets- og høyskoleloven skal eksamensarbeidene vurderes av to sensorer, og minst en av dem skal være ekstern. Eksamen kan omfatte skriftlige, muntlige eller praktiske prøver. Arbeid utført underveis i studiet, som f.eks. prosjektoppgaver eller praktiske dokumentasjoner, kan også inngå som komponent i eksamen. Arbeidet må da være dokumentert på en slik måte at sensor kan vurdere resultatet av arbeidet. I rammeplanene for de fleste studieenheter er det fastsatt enkelte krav til eksamen. Det er imidlertid forutsatt at den enkelte høyskole i sine fagplaner fastsetter mer detaljerte bestemmelser for eksamen, bl.a. hvordan eksamen skal organiseres, hvilke komponenter som inngår og hvordan de er vektet i forhold til hverandre. Individuell prøving skal i alle tilfelle utgjøre minst halvparten av vurderingsgrunnlaget.

Den avsluttende vurderingen skal skje i forhold til målene for studieenheterne slik de er uttrykt i rammeplanavsnittet "Mål og målområder". Eksamenskarakterene skal være et uttrykk for i hvor høy grad disse målene er nådd. Når annet ikke er fastsatt i rammeplanene for de ulike studieenheterne, skal vurderingen uttrykkes med karakterskalaen 1,0-6,0 med tidels intervaller. 1,0 er beste karakter og 4,0 er laveste ståkarakter.

Skikkethetsvurdering

Lærerutdanningsinstitusjonene har ansvar for å vurdere om lærerstudentene er skikket for læreryrket. Vitnemål for fullført lærerutdanning forutsetter at studentene er vurdert som skikket for læreryrket. Studenter som viser svakheter i forhold til å mestre læreryrket, må så tidlig som mulig i utdanningen få vite hvordan de står i forhold til kravene om lærerskikkethet og eventuelt få råd om å avslutte utdanningen. Konkrete beslutninger om skikkethet kan fattes gjennom hele studiet. En student som ikke er skikket for læreryrket, kan utestenges fra studiet. Vedtak fattes av styret. Skikkethetsvurderingen må bygge på en helhetsvurdering som omfatter både faglige, pedagogiske og personlige forutsetninger. Departementet fastsetter kriterier og prosedyrer for skikkethetsvurdering.

Vitnemål, karakterutskrift

Vitnemål om faglærerutdanning i kroppsøving skal omfatte alle studieenheter som studenten har fullført, og være påført de karakterene som er oppnådd. Studieenheterne skal på vitnemålet ha samme betegnelse som i rammeplanen. I studieenheten aktivitetslære skal det gis separat karakter for hvert av målområdene.

Studenter som ikke har fullført hele utdanningen, kan få utskrift fra eksamensprotokollen for de studieenheterne de har bestått. Dersom studentene ikke har fullført og bestått praksisopplæringen eller andre studieenheter, skal dette påføres karakterutskriften.

2.5 FRITAK

Utdanning som ikke er basert på rammeplan for faglærerutdanning i kroppsøving, kan på visse vilkår gi grunnlag for fritak eller innpassing i faglærerutdanningen.

Studenter med tidligere utdanning som delvis faller sammen med studieenheter i faglærerutdanningen, kan bli fritatt for tilsvarende deler av studiet. Slikt fritak kan bare innvilges dersom utdanningen i hovedtrekk samsvarer med rammeplanene for tilsvarende studieenhet i faglærerutdanningen. Utdanningen må derfor bl.a. omfatte didaktikk i omtrent samme omfang som studieenheter i faglærerutdanningen.

Studenter bør til vanlig ikke fritas fra eventuelle tverrfaglige prosjektoppgaver og praksis.

Studenter som ønsker fritak på grunnlag av tidligere utdanning, sender søknad til høgskolen der de tar faglærerutdanning. Søknaden avgjøres av høgskolen. Studenter som planlegger å gjennomføre faglærerutdanning i kroppsøving med fritak av utdanning som ikke er basert på rammeplan for denne faglærerutdanningen, må få råd og veiledning om valg av studieenheter. Høgskolens studierettledning må i slike tilfelle være forpliktende. Den bør bekreftes i skriftlig form slik at studentene er sikret at den aktuelle utdanningen blir godkjent som del av faglærerutdanningen.

Departementet kan gi nærmere retningslinjer for fritak.

2.6 FRA RAMMEPLAN TIL FAGPLAN

Den enkelte lærerutdanningsinstitusjon har ansvar for å utvikle studietilbud i samsvar med mål og rammer slik de er gitt i de nasjonale rammeplanene. Rammeplanene forutsetter imidlertid en nærmere konkretisering av bl.a. faglig innhold, organisering, arbeidsformer, vurderingsordning, pensumlitteratur og andre kunnskapskilder ved den enkelte institusjon. Lærerutdanningsinstitusjonene skal derfor utarbeide egne fagplaner. Disse planene skal både beskrive vedkommende lærerutdanning som helhet og de enkelte studieenheter i utdanningen.

Rammeplanene for de ulike studieenheter omfatter mål som uttrykker den kompetanse studentene skal ha når studiet er fullført. Disse målene er samlet i 3-5 målområder for hver studieenhet. Dersom annet ikke er fastsatt i rammeplanene, kan lærerutdanningsinstitusjonene selv fastsette innbyrdes vektning av de ulike målområdene.

Rammeplan og fagplaner utgjør til sammen det forpliktende grunnlaget for utdanningsinstitusjon, lærere og studenter. Det er forutsatt at studenter og tilsatte bruker både rammeplanene og institusjonenes fagplaner i det daglige arbeidet. Derfor er det ikke ønskelig at fagplanene gjentar innhold fra rammeplanene. Fagplanene skal primært være en beskrivelse av hvilke virkemidler den enkelte lærerutdanningsinstitusjon velger for å realisere de mål som er gitt i rammeplanene. Lærerutdanningsinstitusjonene velger på denne bakgrunn selv hvordan de ønsker å utforme sine fagplaner. Deler av fagplanene kan kreve forskrifts form. Institusjonene må påse at regler for bl.a. høring og kunngjøring blir fulgt i den sammenheng.

Vitnemål og fagplaner med lister over pensumlitteratur og andre kunnskapskilder er sentrale dokumenter bl.a. i forbindelse med søknader om videre utdanning og eventuell innpassing av deler av lærerutdanningen i andre typer utdanning. Med tanke på at studenter også i ettertid skal kunne få kopi av fagplaner med litteraturlister o.l. som de har studert etter, er institusjonen forpliktet til å ta vare på de aktuelle fagplanene for hvert studentkull.

3. RAMMEPLAN FOR STUDIEENHETENE I UTDANNINGEN

3.1 PEDAGOGIKK

(10 vekttall)

INNLEDNING

Om pedagogikk

Spørsmål knyttet til læring, undervisning, oppdragelse og sosialisering er sentrale problemstillinger innenfor pedagogikkfaget. Faget kan bidra til å gi økt innsikt i og forståelse av hvordan barn, unge og voksne tilegner seg kunnskaper, ferdigheter og holdninger gjennom et samspill med sine omgivelser. Pedagogikkfaget kan framstå som deskriptivt og analytisk ved å beskrive og analysere det som skjer innenfor de ulike arbeidsområdene. Faget kan også framstå som normativt ved å forsøke å foreskrive hvordan undervisning og oppdragelse kan eller bør foregå for å realisere gitte mål.

Pedagogikkfaget har røtter i ulike historiske tradisjoner. Vektleggingen innenfor faget har variert. I perioder er det f.eks. lagt stor vekt på psykologiske og sosiologiske tilnærminger i faget. Mange av spørsmålene pedagogikkstudiet arbeider med, er preget av brytninger og endringer, både når det gjelder verdier, forståelsesformer og handlingsmønstre. Dette reflekterer at det rår forskjellige oppfatninger i samfunnet om undervisning, oppdragelse og oppvekst.

Generelt er pedagogikkfaget verdi-, kultur- og samfunnsorientert, og tilknytningen til praksisopplæringen er sterk. Didaktikken har derfor en sentral plass innenfor faget. Oppmerksomheten er også rettet mot den historiske, politiske, kulturelle og sosiale kontekst som det pedagogiske arbeidet foregår i, og hvordan den enkeltes personlige erfaringer påvirker læreprosessen. Pedagogikk som vitenskapsfag er svært mangfoldig og består av deldisipliner som bl.a. filosofi, idehistorie og skolehistorie, didaktikk, sosiologi og psykologi.

Ny kunnskap i faget vinnes både ved praktisk erfaring, empiriske undersøkelser og teoretiske studier. I pedagogisk forskning anvender man generelt en rekke ulike metoder som er hentet fra de ulike fagene som pedagogikkfaget er sprunget ut av.

Ved utdanningsinstitusjoner, i arbeidslivet og i samfunnet generelt blir det lagt økende vekt på kompetanseutvikling og omstilling. Dette har ført til økende interesse for å forstå hva som ligger til grunn for læring og sosialisering, både for enkelt-individer, i grupper som utgjør et arbeidsfellesskap, i bedrifter og i institusjoner som helhet. Pedagogisk kompetanse, som kunnskap om læring som en individuell og kollektiv prosess og kyndighet i å planlegge, organisere og lede læreprosesser, vil derfor være ønskelig i flere yrker der det er behov for instruksjon, veiledning og ledelse.

Pedagogikk som fag i opplæringsystemet

Kunnskaper fra pedagogikkfaget brukes som grunnlag for arbeid i barnehage, grunnskole, videregående opplæring, lærebedrifter, voksenopplæring og andre pedagogiske miljø. I enkelte studieretninger i videregående opplæring inngår noe pedagogisk lærestoff som en del av opplæringen, men i begrenset omfang.

Pedagogikk finnes derimot i betydelig omfang som vitenskapsfag og studiefag ved universiteter og høyskoler. Som studiefag inngår det i flere yrkesutdanninger som f.eks. barnevernutdanning, sykepleierutdanning og lærerutdanning.

Pedagogikk i lærerutdanningen

Pedagogikk inngår som en sentral komponent både i førskolelærerutdanning, allmennlærerutdanning, faglærerutdanning, yrkesfaglærerutdanning og praktisk-pedagogisk utdanning. I førskolelærerutdanningen, faglærerutdanningen, yrkesfaglærerutdanningen og allmennlærerutdanningen går pedagogikkstudiet parallelt med fagstudiene og er lagt over flere år. I praktisk-pedagogisk utdanning gjennomføres pedagogikkstudiet i hovedsak etter at fagstudiene er avsluttet.

Faget har noe ulik profil i de enkelte lærerutdanningene, men de sentrale problemstillingene av pedagogikkstudiet er felles for all lærerutdanning. Det skal bidra til å utvikle en felles plattform for arbeid i barnehage, grunnskole, videregående opplæring og voksenopplæring. Ved siden av det obligatoriske pedagogikkstudiet finnes et bredt tilbud av pedagogiske fordypnings- og videreutdanningsenheter, enten som generell pedagogikk eller som fordypning vinklet mot pedagogisk arbeid på ulike alderstrinn, ulike arbeidsfelt eller mot ulike funksjoner i yrket.

I faglærerutdanningen i kroppsøving har pedagogikk et omfang på 10 vekttall og faget skal inngå i alle studieår.

Faglærerutdanning i kroppsøving bygger på prinsippene om praksisbasering og yrkesretting. I utdanningen legges det derfor opp til et studieforløp som innebærer kontinuerlig samspill og integrasjon mellom to kunnskapstradisjoner, den ene basert på erfaringsbasert kunnskap og den andre på teoretisk kunnskap. Ved at samspillet mellom studentenes erfaringer med opplæring og teori er det sentrale utgangspunktet, er didaktikk i vid forstand gjort til kjernen i pedagogikkstudiet. Didaktiske spørsmål knyttet til læring og undervisning er i en slik tilnærming et forankringspunkt i forhold til mer generelle pedagogiske spørsmål. Forhold som gjelder elevenes utvikling og sosialisering, skolens mandat og verdigrunnlag, forholdet skole-hjem-samfunn, ulike læringskulturer og yrkesetiske problemstillinger blir dermed knyttet til utfordringer i lærerens daglige virksomhet. Dette innebærer at grunnleggende teoretiske perspektiver blir knyttet til og skal ha relevans for yrkesutøvelsen som kroppsøvingslærer.

Denne tilnærmingen til pedagogikkfaget er i rammeplanen konkretisert ved at faget er strukturert etter noen sentrale funksjonsområder i læreryrket. Disse målområdene i

planen skal ikke oppfattes som adskilte temaer, men bør sees i sammenheng. Planene er strukturert i følgende seks målområder:

- *Læring og utvikling*
- *Samfunnsoppgaver og verdigrunnlag*
- *Planlegging, gjennomføring og vurdering av læringsarbeid*
- *Ledelse av læringsarbeid*
- *Etikk og yrkesidentitet*
- *Forsknings- og utviklingsarbeid*

Tilpasset opplæring i kroppsøving inngår i arbeidet med alle målområdene. Studentene arbeider med spørsmål som gjelder tilpasset opplæring i forhold til ulike elevers lærings- og utviklingsbakgrunn og i forhold til samfunnsoppgaver nedfelt i lovverk og læreplaner for opplæringen. Videre blir det fokusert på planlegging, gjennomføring og vurdering av tilpassede opplæringsforløp og på organisering av læringsmiljøer som ivaretar prinsippet om tilpasset opplæring. Etske spørsmål og utviklingsarbeid blir også knyttet til tilpasset opplæring. Som del av arbeidet med tilpasset opplæring inngår også spørsmål knyttet til elever med særskilte behov slik som bl.a. atferds- og ulike læringsvansker.

MÅL OG MÅLOMRÅDER

Mål

Studentene skal

- utvikle innsikt i skolens verdigrunnlag og samfunnsoppgaver og et bevisst forhold til sentrale verdier og viktige dilemmaer i pedagogisk virksomhet
- utvikle et reflektert forhold til kunnskap om barn, unge og voksnes vekst, utvikling og læring og kunne bruke slik kunnskap i arbeidet som lærer
- tilegne seg innsikt i og praktisk-pedagogiske ferdigheter i å planlegge, gjennomføre og vurdere elevtilpassede undervisnings- og læringsprosesser med utgangspunkt i læreplanene for opplæringen
- utvikle evne til konstruktiv deltaking i skoleorganisasjonen og til samarbeid med ledelse, kolleger, foreldre og andre om et helhetlig og godt læringsmiljø
- utvikle en bevisst og reflektert holdning til yrkesetikk og utøvelsen av sin yrkesrolle
- tilegne seg innsikt i og ferdigheter for selv å kunne delta i faglig og pedagogisk utviklingsarbeid.

Målområder

LÆRING OG UTVIKLING

Elevenes læring og utvikling er hovedmålet for lærerens virksomhet. Elevene har ulike læreforutsetninger og lærer på ulike måter. Læreren har som oppgave å støtte den enkelte elevs faglige og personlige utviklingsprosess.

Studentene skal kunne

- reflektere over sin egen læreprosess og utvikle egne læringsstrategier
- analysere læring som individuell og sosial prosess og forhold som har betydning for elevers læring, oppdragelse og utvikling
- analysere ulike elevers utviklingsmessige og kulturelle læreforutsetninger og kunne tilpasse sin pedagogiske virksomhet til disse
- bidra til å identifisere og iverksette tiltak for elever med særskilte opplæringsbehov, bl.a. knyttet til ulike slags lærevansker og sosiale, motoriske og emosjonelle vansker
- tilrettelegge og begrunne erfaringsbaserte og allsidige læreprosesser
- støtte hver enkelt elevs faglige og personlige utvikling og vise en bevisst holdning til sin egen rolle som voksen veileder
- legge til rette for og vurdere lek og andre læringsaktiviteter med utgangspunkt i enkeltelevers og gruppers forutsetninger og behov.

SAMFUNNSOPPGAVER OG VERDIGRUNNLAG

Spørsmål om opplæringssystemets samfunnsoppgaver og verdigrunnlag og om ulike kunnskaps- og læringssyn er grunnleggende i all pedagogisk virksomhet. Læreren er forpliktet av det lovverk og de læreplaner som gjelder for opplæringen. Samtidig må de vise selvstendighet og skjønn i sin yrkesutøvelse og i sitt syn på kunnskap og læring innenfor det handlingsrom lover og læreplaner setter.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for og vurdere skolen som samfunnsinstitusjon og kulturbærer i fortid-, nåtid- og framtidsperspektiv og vise et kritisk og reflektert forhold til sine samfunnsoppgaver som lærer
- vurdere og være seg bevisst den norske enhetsskolens verdigrunnlag og overordnede mål, og gjennom reflektert handling kunne omsette verdigrunnlaget og de overordnede målene i egen undervisningspraksis
- vurdere ulike lærings- og kunnskapssyn som bl.a. kommer til uttrykk i sentrale læreplandokumenter, og vise et reflektert og personlig syn på kunnskap og læring
- analysere læreplaner for grunnskolen og for videregående opplæring i skole og arbeidsliv.

PLANLEGGING, GJENNOMFØRING OG VURDERING AV LÆRINGSARBEID

Planlegging, gjennomføring og vurdering av læringsarbeid utgjør kjernen i lærerens virksomhet. Læreren må utarbeide undervisningsplaner i samarbeid med elever og kolleger, foreta justeringer i opplegget underveis og vurdere sin egen undervisning og elevenes læring på en kritisk og analytisk måte. I denne analysen inngår også en vurdering av hvordan læreren kan bygge opp egne forutsetninger for de ulike praktisk metodiske oppgaver.

Studentene skal kunne

- analysere og dra praktisk-pedagogiske konsekvenser av generelle planer og læreplaner for fag

- tilpasse undervisningsopplegg til elever med ulike læreforutsetninger og kunne delta i utarbeiding og iverksetting av individuelle opplæringsplaner
- ta initiativ til og begrunne samarbeid med lokalsamfunnet om elevers læring
- vurdere og bruke ulike prinsipper for valg av innhold
- vurdere og bruke et repertoar av arbeidsmåter som prosjektarbeid, demonstrasjonsundervisning, gruppearbeid, tverrfaglig arbeid, rollespill osv.
- vurdere og utnytte ulike læremidler, blant annet læremidler basert på informasjons- og kommunikasjonsteknologi
- praktisere ulike former for vurdering og gjøre rede for vurderingsformenes funksjoner og konsekvenser for elevenes læring og for læringsmiljøet
- legge forholdene til rette for at elevene deltar aktivt i planlegging, gjennomføring og vurdering av undervisnings- og læringsprosessen, slik at elevene utvikler evne til medansvar og innsikt i egen læreprosess
- gjøre rede for og bruke voksenpedagogiske prinsipper og kunne utnytte voksne elevers og studenters arbeids- og livserfaring.

LEDELSE AV LÆRINGSARBEID

Tilrettelegging av læreprosesser omfatter nødvendigvis organisasjons-, ledelses- og samarbeidsoppgaver. Læreren organiserer og leder læreprosesser i gymnastikksal, klasserom, ute i naturen osv. i samarbeid med ledelse, kolleger og eventuelle andre deltakere på opplæringsarenaen.

Studentene skal kunne

- vurdere og utnytte sammenhengen mellom god læring og god organisering
- begrunne og praktisere kollegasamarbeid om faglige og tverrfaglige læringsforløp, om læringsmiljø og om utvikling av elevenes læringsstrategier
- begrunne og praktisere foreldresamarbeid om elevenes utvikling og læring
- samarbeide med skolens ledelse om elevenes utvikling og læring, om utvikling av læringsmiljøet og av skolen som organisasjon
- ta ansvar for klassestyrerrollen som leder og koordinator for arbeidsmiljøet og læringsfellesskapet i klassen
- vurdere sammenhengen mellom god og tydelig ledelse og organisering på klasse-/teamnivå og på de øvrige nivåene i opplæringsinstitusjonen
- anvende og begrunne strategier for organisasjonslæring og -utvikling
- gjøre rede for regional og nasjonal organisering av skolen/opplæringen.

ETIKK OG YRKESIDENTITET

Yrkesetikken er en viktig side ved lærerens profesjonalitet og yrkesidentitet. Læreren er forpliktet av de verdier som ligger i skolens mandater og mål, og foretar daglig profesjonelle valg som krever selvstendige og personlige etiske vurderinger.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for og forplikte seg på de etiske kravene til lærerrollen slik de kommer til uttrykk i lover og læreplaner for opplæringen
- analysere og reflektere over etiske verdier som formidles gjennom innhold og arbeids- og vurderingsformer i opplæringen

- vurdere og vise seg bevisst sitt yrkesetiske ansvar i samhandling med elever, foreldre, kolleger og andre samarbeidspartnere
- innta en selvstendig og ansvarsbevisst holdning til sin rolle som lærer og være innstilt på å videreutvikle sin lærerprofesjonalitet.

FORSKNINGS- OG UTVIKLINGSARBEID

Lærere deltar ofte i skolevurdering, utviklingsarbeid og veiledning med kolleger. Det er viktig at lærerstudenter og lærere inntar en forskende holdning til sitt yrke, med henblikk på fortsatt læring og utvikling. Ferdigheter i og motivasjon for å delta i forsknings- og utviklingsarbeid er nødvendig både for egen faglig-pedagogisk utvikling og for å kunne bidra til slik utvikling i opplæringssektoren.

Studentene skal kunne

- beskrive, analysere og videreutvikle ulike sider ved sin lærerpraksis og sin praktiske yrkest teori
- delta i og begrunne ulike former for skolevurdering og organisasjonsutvikling og være seg bevisst forventninger om å delta i slikt arbeid
- delta i og begrunne faglig og pedagogisk utviklingsarbeid og være bevisst forventninger om å delta i slikt arbeid
- gjennomføre veiledning av medstudenter/kolleger og ha innsikt i ulike veiledningsstrategier
- legge forholdene til rette slik at elevene reflekterer over sitt arbeid og deltar i utviklings- og endringsvirksomhet.

ORGANISERING OG ARBEIDSFORMER

For å realisere målene i pedagogikkstudiet kreves et kontinuerlig samspill mellom praksisorienterte erfaringer, tilegnelse av relevante begreper og teorier og refleksjon. Dette innebærer et nært samarbeid med fagdidaktikken og praksisfeltet, bl.a. i form av forberedelse til praksisopplæringen, oppfølging underveis og etterarbeid. Arbeidet med teoristoff skal søkes integrert i praksisopplæringen, og studentenes praksiserfaringer skal føres tilbake til pedagogikkundervisningen og tjene som et utgangspunkt for tilegnelse av begreper og teori.

Arbeidsformer som prosjektarbeid og problembasert læring kan bidra til dette og må derfor ha en sentral plass i studiet. Disse arbeidsformene er sentrale i grunnskolen og videregående opplæring. Også av den grunn må studentene få erfaring med slike arbeidsformer. I tillegg bør ulike opplevelsesorienterte arbeidsformer som situasjonsbeskrivelser, rollespill o.l. inngå i pedagogikkstudiet slik at teoristoffet gjøres levende og belyses fra ulike vinkler.

Den undervisningen studentene opplever når de studerer pedagogikk, bør tjene som modell i forhold til å ivareta viktige didaktiske prinsipper som medansvar og deltaking i planlegging, gjennomføring og vurdering av undervisningen og veiledning.

Praksisorientering, problemorientering, opplevelsesorientering og medbestemmelse kan være oppsummerende stikkord for studentenes læreprosess og for valg av organiserings- og arbeidsformer i pedagogikkstudiet.

VURDERING

De vurderingsformene som velges, sammen med arbeidsoppgaver utført underveis i studiet, er viktige virkemidler for å realisere samspillet mellom de ulike målområdene i denne rammeplanen. Slike arbeidsoppgaver kan ta utgangspunkt i konkrete undervisningsopplegg, observasjon av elever, observasjon og utvikling av klassemiljø og ledelses- og organisasjonsformer og utvikling av egen yrkesrolle. For å kunne framstille seg til avsluttende vurdering må studentene ha utført og fått godkjent de obligatoriske arbeidsoppgavene i studiet. Den enkelte lærerutdanningsinstitusjon definerer selv hvilke arbeidsoppgaver det skal være.

I forhold til de obligatoriske arbeidsoppgavene utført i studiet bør også studentene få anledning til å resonnerer muntlig omkring pedagogiske spørsmål. Dette kan inngå som en del av den individuelle avsluttende vurdering.

3.2 PRAKSISOPPLÆRING

(12-14 uker)

INNLEDNING

Om praksisopplæring

Mennesket har til alle tider skaffet seg kunnskaper, ferdigheter og holdninger gjennom praktisk erfaring. Læring gjennom praksis kan skje i lek og fri utfoldelse og i mer systematisk form. Den kan skje ved prøving og feiling, ved observasjon og etterligning og ved veiledning og bistand av kyndige personer.

Opplæring til yrke skjedde tidligere i stor utstrekning ved at barn og unge tok del i de voksnes hverdagsliv. De oppgavene barn og unge fikk, ble utvidet etter hvert som forutsetningene tiltok. Mange av de unge overtok foreldrenes yrkesroller og kunne derfor i stor grad utvikle sine yrkesferdigheter i samspillet med dem. Fordi døtre i hovedsak fulgte mor og sønner sine fedre, innebar opplæringen også en sosialisering til ulike kjønnsroller. Innen håndverksfagene ble det i middelalderen utformet en mer formalisert yrkesutdanning gjennom den såkalte “mester-svenn”-modellen. Den som skulle bli svenn, gikk i lære hos en mester som behersket faget. Mesterens oppgave var å sørge for at lærlingen gjennom aktiv medvirkning i produksjon og tjenesteyting tilegnet seg såvel nødvendige kunnskaper og ferdigheter som de holdninger som skulle prege yrket. Dette er eksempel på yrkesutdanning der veiledet deltaking i et arbeidsfellesskap danner kjernen i utdanningen. Etter hvert som de ulike yrkene har blitt mer sammensatte og kompliserte, har yrkesutdanningen fått tydelige innslag både av teori og praksis. Det er imidlertid stor variasjon i hvordan balansen mellom teoriopplæring og praktisk opplæring blir ivaretatt.

I yrker som særlig omfatter arbeid og samspill med mennesker, innebærer den praktiske opplæringen en todelt utfordring. For det første skal opplæringen bidra til å utvikle kunnskaper, ferdigheter og holdninger innenfor et faglig arbeidsområde. For det andre skal opplæringen gi kompetanse til å samvirke og samhandle med mennesker man skal arbeide med. Utvikling av en slik sammensatt kompetanse krever læring både gjennom teoristudier og praksiserfaringer - og et nært samspill mellom disse.

Betegnelsen praksisopplæring vil i det følgende bli benyttet om én type organisering av læring gjennom praktisk erfaring. Praksisopplæring vil bli brukt om planmessig opplæring som foregår i autentiske yrkessituasjoner under veiledning av person med relevant yrkesutdanning og yrkespraksis.

All praksisopplæring, også praksisopplæring innen lærerutdanning, har et vesentlig element av formidling av såkalt “taus” eller “innforstått” kunnskap. Dette er fellesbetegnelse på erfaringsbasert kunnskap som ikke er verbalisert og hvor deler av denne tause kunnskapen muligens heller ikke er verbaliserbar. Slik kunnskap vokser fram som resultat av lang erfaring, og den kan etter sin natur bare formidles i praktisk-konkrete sammenhenger. Taus eller innforstått kunnskap kommer til uttrykk

i handling, og læres gjennom handling. Kunnskapen eksisterer og utveksles bare i et sosialt fellesskap og følger derfor yrkesgruppen eller profesjonen. Læring av slik kunnskap krever aktiv deltaking i et yrkesfellesskap med rom for samspill og vekselvirkning mellom erfarne yrkesutøvere og de som skal lære yrket.

Praksisopplæring i opplæringssystemet

Både i barnehage, grunnskole og videregående opplæring skjer mye læring gjennom barn og unges lek og egne praktiske erfaringer. Barn i barnehage og elever i grunnskole har imidlertid ikke praksisopplæring slik den er definert i denne rammeplanen. I de yrkesfaglige studieretningene i videregående opplæring er derimot praksisopplæring en dominerende læringsform. I opplæring som sikter mot fagbrev og annen yrkesutdanning, blir det i dag gitt praksisopplæring på en arbeidsplass etter innledende mer teoretisk preget opplæring i skole.

I profesjonsstudiene ved universiteter og høyskoler, som f.eks. sykepleier-, tannlege-, lege-, veterinær- og lærerutdanning, inngår praksisopplæring som et vesentlig bindeledd mellom studiene ved utdanningsinstitusjonene og utøvelsen av det yrket studentene utdanner seg for. Et typisk trekk er at arbeidet med teoristoffet søkes integrert i praksisdelen, og at de erfaringene studentene tilegner seg gjennom praksisopplæringen, blir ført tilbake til arbeidet med de ulike studiefagene. Siktemålet med denne måten å organisere studiene på, er at samspillet mellom teori og praksis skal danne grunnlag for utviklingen av den yrkeskompetansen studentene skal tilegne seg. Den vekt som legges på henholdsvis teori og praksis, og hvordan delene samordnes varierer likevel fra utdanning til utdanning.

Praksisopplæring i lærerutdanningen

Praksisopplæring inngår som en sentral komponent både i førskolelærerutdanning, allmennlærerutdanning, faglærerutdanning, praktisk-pedagogisk utdanning og yrkesfaglærerutdanning. I de flerårige lærerutdanningene inngår praksisopplæring til vanlig i alle studieår. Praksisopplæringen går som regel over bare ett år i praktisk-pedagogisk utdanning, men denne utdanningen kan også organiseres slik at opplæringen delvis går parallelt med fagstudiene.

Praksisopplæring i lærerutdanningen har endret seg over tid. Tidligere var det mer vanlig at øvingslærere holdt demonstrasjonsundervisning og at slik undervisning skulle fungere som forbilde og modell for lærerstudenter. Det er nå mer vanlig å basere praksisopplæringen på en handlings- og refleksjonsmodell. Her er instruksjon og imitasjon tonet ned til fordel for forklaring og veiledning i dialog mellom studenter og veiledere. Med utgangspunkt i studentenes erfaringer og bl.a. gjennom førveiledning prøver man å bevisstgjøre studentene på deres egne forestillinger om lærerrollen og deres holdninger til elever og læreryrket - og eventuelt motivere dem for å modifisere sine forestillinger og holdninger. Man tilstreber å gi studentene et kritisk og reflektert syn på opplæring og oppdragelse og på egen praksis. En slik tilnærming kan bidra til å knytte praksiserfaringer til teori og gjøre praksisfeltet både til en arena for refleksjon og bearbeiding av teori. Gjennom samarbeid og

kommunikasjon med andre vil studentene bruke begreper og prinsipper fra pedagogikk og fagstudier. Praksisopplæringen vil sammen med teoristudiene dermed kunne gi studentene et utgangspunkt og en beredskap for å handle profesjonelt i forhold til de utfordringer som læreryrket representerer.

Den lærer- og skoleforskning som har foregått de siste tiårene, har medvirket til fornyet interesse for praksisopplæringen i lærerutdanningen. På samme tid har denne forskningen utfordret de etablerte pedagogiske forskningstradisjonene og de didaktiske tilnærmingene innenfor flere fag og disipliner.

Praksisopplæringen er en smeltedigel hvor studentens teoretiske innsikt, deres praktiske erfaringer og yrkesetiske holdninger bringes sammen og prøves ut i en yrkesrolle. I denne delen av utdanningen er det derfor både en spenning og et samspill mellom teori og praksis. Praksis er en handlingsverden med følelser og kontekstavhengige avgjørelser, mens teorien representerer generalisert kunnskap om den virkeligheten studentene skal arbeide i. Teorien bidrar bl.a. til å gi studentene et grunnlag for å utdype, fortolke og reflektere over sine praksisopplevelser og til å kaste lys over det yrket de skal ut i. Det dialektiske spillet mellom handling og refleksjon skal dessuten bringe fram ny innsikt og bedre praksis. Praksis knyttes dermed opp til hver enkelt av teorikomponentene i utdanningen. Alle parter i utdanningen - pedagogikklærere, lærere i fagdidaktikk, lærere i andre studiefag, øvingslærere og studenter - skal derfor samarbeide om praksisopplæringen.

Rammeplanen for praksisopplæring er utformet i målområder. Disse målområdene skal ikke oppfattes som adskilte temaer, men bør sees i sammenheng. Planene er strukturert i følgende fem målområder:

- *Undervisning og ledelse av læring*
- *Tilpasset opplæring*
- *Kommunikasjon og samarbeid*
- *Yrkesrolle og yrkesetikk*
- *Egenutvikling og utviklingsarbeid*

Denne oppdelingen er gjort av praktiske og systematiske grunner. I arbeidet med studiet vil studentene oppleve at flere av målområdene vil overlape og delvis gå over i hverandre.

MÅL OG MÅLOMRÅDER

Mål

Studentene skal

- tilegne seg ferdigheter i å undervise og lede elevers læringsarbeid innenfor de rammer lovverk og læreplaner for opplæringen setter
- utvikle evne til å tilpasse opplæringen til den enkelte elevs behov og forutsetninger og tilegne seg kunnskaper om mulighetene for hjelp til elever som har krav på særskilt tilrettelagt opplæring

- utvikle evne til å kommunisere og samarbeide med elever, kolleger, ledelse, foreldre og andre parter i opplæringssystemet
- tilegne seg erfaringsbasert kunnskap om ulike sider ved lærerrollen og skolen som organisasjon, og utvikle evne til å kunne foreta begrunnede yrkesetiske valg
- utvikle evne til å kritisk vurdere og reflektere over egen praksis og være seg bevisst forventningene om å delta i ulike typer utviklingsarbeid.

Målområder

UNDERVISNING OG LEDELSE AV LÆRING

Å planlegge, gjennomføre og vurdere undervisning og læringsarbeid utgjør kjernen i lærerens arbeid. Dette forutsetter solide faglige kvalifikasjoner og reflekterte begrunnelser for de valg som treffes.

Studentene skal kunne

- analysere og bruke læreplaner som grunnlag for konkret planlegging av enkelttimer og lengre perioder
- lage realistiske og faglig holdbare undervisningsplaner
- begrunne og analysere sammenhengen mellom mål og valg av innhold, arbeids- og vurderingsformer med utgangspunkt i læreplaner for kroppsøving og eventuelt idrettsfag og andre rammebetingelser for læring
- skape et godt læringsmiljø i klassen/gruppen i samarbeid med elever, kolleger og ledelse, og kunne organisere og lede læringsarbeidet slik at elever får gode betingelser for utvikling og læring
- gjennomføre arbeidet/timen etter intensjonene, men med åpenhet og fleksibilitet tilpasset situasjonsbestemte forhold
- bruke ulike arbeids- og undervisningsformer som tema-, prosjekt- og tverrfaglig arbeid og ulike læremidler (bl.a. informasjons- og kommunikasjonsteknologi) og kunne reflektere over bruken av disse
- vurdere og bruke ulike former for vurdering av elevarbeid både med og uten karakter.

TILPASSET OPPLÆRING

Tilpasset opplæring er et sentralt utdanningspolitisk prinsipp. Det innebærer å legge den enkelte elevs bakgrunn, forutsetninger og behov til grunn i planleggingen, gjennomføringen og vurderingen av undervisnings- og læringsaktivitetene. Temaet omfatter også lærerens oppgaver med å identifisere behov og å sette inn tiltak for elever som trenger særskilt tilrettelagt opplæring.

Studentene skal kunne

- tilpasse opplæringen til elevenes forutsetninger og behov innenfor ordinær klasse/gruppe
- gjennomføre opplæring basert på individuelle opplæringsplaner
- kartlegge elevenes læreforutsetninger ved hjelp av ulike metoder som observasjon, elevsamtaler osv.

- hente eksempler fra elevenes erfaringsbakgrunn og utnytte og bruke dette i egen planlegging og i gjennomføringen av egen undervisning
- vurdere og bruke elevenes nærmiljø ved planlegging, gjennomføring og vurdering av ulike læringsaktiviteter og forstå betydningen av å utnytte dette i opplæringen
- gjøre rede for skolens egne tiltak og for støtteapparatet utenfor skolen, for elever som har behov for særskilt tilrettelagt opplæring
- bidra til å identifisere og iverksette tiltak for elever med særskilte opplæringsbehov bl.a. knyttet til ulike lærevansker og sosiale og emosjonelle vansker.

KOMMUNIKASJON OG SAMARBEID

Opplæringens samlede mål er sammensatte. Skal læreren bidra til å realisere disse, er det en forutsetning at læreren kommuniserer og samarbeider med elever, kolleger, ledelse, foreldre og eventuelt andre aktuelle personer.

Studentene skal kunne

- kommunisere med egne elever, kolleger, ledelse og andre på måter som bidrar til et trygt og utviklende lærings- og arbeidsmiljø
- planlegge, gjennomføre og vurdere læringsarbeid sammen med elever
- samarbeide faglig med kolleger om tverrfaglig undervisning og prosjektarbeid
- delta aktivt både i det uformelle og formelle kollegiale fellesskapet ved skolen og kunne gjøre rede for skolen som organisasjon og ulike sider av dens kultur
- samarbeide med foreldre om elevenes utvikling og læring og kunne informere dem om skolens virksomhet
- samarbeide med aktuelle organisasjoner og institusjoner i nærmiljøet og kunne vurdere ulike sider ved slikt samarbeid.

YRKESROLLE OG YRKESETIKK

Læreryrket er sammensatt. De oppgaver, forpliktelser og forventninger som er knyttet til lærerrollen, er mangfoldige og krevende. De ulike sidene ved lærerrollen, som tilrettelegger, formidler, arbeidsleder, veileder, medarbeider, forbilde og omsorgsperson, setter læreren i valgsituasjoner som krever selvinnsikt og yrkesetisk forståelse.

Studentene skal kunne

- mestre de vanligste læreroppgavene og kunne gjøre rede for de forpliktelser som tillegger læreryrket
- gjennomføre egen undervisning i tråd med det verdigrunnlag opplæringen og læreplanen bygger på
- foreta profesjonelle valg i utøvelsen av læreryrket basert på personlige etiske vurderinger, innenfor det handlingsrom lovverk og læreplaner setter
- vise lojalitet ovenfor formelle rammer som lover, forskrifter og læreplaner, men samtidig kunne reflektere kritisk over og være motivert for å bidra til å endre rammene når det er aktuelt
- ta hensyn til og vise respekt for den enkelte elevs integritet i undervisningen.

EGENUTVIKLING OG UTVIKLINGSARBEID

Å være motivert for videre utvikling og læring er en viktig egenskap hos en lærer. Egenutvikling, sammen med annet type utviklingsarbeid, kan bidra til å gi bedre innsikt i problemer knyttet til undervisning og læring. I tillegg er det nødvendig for å møte nye utfordringer etter hvert som vilkårene for opplæringen endres.

Studentene skal kunne

- vurdere krav til egen utvikling med utgangspunkt i læreplanene for opplæringen
- reflektere over egen undervisningspraksis, og på bakgrunn av praksisteori kunne reflektere over og drøfte egen undervisningspraksis
- være bevisst forventningene om å delta i faglig og pedagogisk utviklingsarbeid
- være bevisst forventningene om å delta i ulike former for skolevurdering og organisasjonsutvikling.

ORGANISERING OG ARBEIDSFORMER

Praksisopplæring skal være veiledet og ha et omfang på 12-14 uker. Med tanke på vekselspillet mellom praksiserfaringer og teorigrundlag skal praksisopplæringen starte tidlig og fordeles i perioder over hele utdanningen.

Studentene skal til vanlig ha praksisopplæring både i grunnskole og i videregående opplæring. Det bør legges vekt på at studentene følger en elevgruppe eller klasse over noe lengre tid. Videre skal det være progresjon i oppgavene studentene arbeider med i praksisperiodene.

For å bidra til at studentene får en bredere erfaringsbakgrunn og dypere innsikt i praksisfeltet, kan det organiseres ekskursions/besøk til andre opplæringsinstitusjoner. Slike ekskursions skal eventuelt komme i tillegg til de 12-14 ukene med veiledet praksisopplæring.

Praksisopplæringen skal i hovedsak organiseres slik at studentene utplasseres i øvingslærers klasser på øvingslærers arbeidssted.

Hver enkelt student må få god trening i individuell planlegging, gjennomføring og vurdering av undervisning. Studentene kan også ha veiledet praksis knyttet til fagdidaktiske prosjekter i praksisfeltet i regi av fag- og pedagogikklærere ved faglærerutdanningen. Arbeidsmengden for studentene skal tilsvare en lærers fulle arbeidsuke.

Øvingslærer har hovedansvar for å legge til rette for studentenes praksisopplæring. De skal veilede studentene både i forbindelse med deres planlegging, i forbindelse med gjennomføringen av undervisningen, og når studentene skal vurdere, systematisere og reflektere over sine erfaringer og handlinger. Videre skal øvingslærerne til vanlig være til stede sammen med studentene, dels som utførende lærere, dels som studentens kollega og dels som observatør av studentenes undervisning. De skal, sammen med lærere fra lærerutdanningsinstitusjonen, bidra til å knytte

problemstillinger fra undervisningen i fag, fagdidaktikk og pedagogikk sammen med de observasjoner, erfaringer og refleksjoner studentene gjør i praksisopplæringen. I den sammenheng bør man i praksisopplæringen legge til rette for utprøving av opplegg som studentene arbeider med i fagdidaktikk, aktivitetslære, fagteori eller i pedagogikkstudiene.

I tillegg til øvingslærernes veiledning skal faglærerne ved lærerutdanningsinstitusjonen støtte opp om og være tilgjengelige for studentene i deres praksisopplæring.

VURDERING

Deltaking i praksisopplæringen med forberedelse, gjennomføring og etterarbeid er obligatoriske arbeidskrav.

Fra og med andre semester skal studenten få en formell vurdering etter hver praksisperiode uttrykt med karakterene *bestått/ikke bestått*. Øvingslærer fastsetter karakter i samråd med fag- og pedagogikklærere som har deltatt i samarbeidet om praksisopplæringen i det enkelte studieår. Alle praksisperioder må være bestått før studenten kan få lærervitnemål. Hver praksisperiode kan gjennomføres inntil to ganger.

Etter avsluttet praksis i tredje studieår gis det en avsluttende vurdering uttrykt med karakterene *bestått/ikke bestått*.

3.3 AKTIVITETSLÆRE

(25 vekttall)

INNLEDNING

Om aktivitetslære

Aktivitetslære er læren om aktivitetene og om praktisk metodisk kunnskap og ferdighet knyttet til kroppsøvingfaget. Aktivitetslæren utgjør selve fundamentet i faget. Kjernen i aktivitetslæren er fysisk aktivitet og den betydning bevegelse og forskjellige bevegelseskulturer har i undervisning og oppdragelse av barn og unge. Kunnskap om og ferdighet i lek, dans, idrett og friluftsliv ses i et livsutfoldelsesperspektiv. Sammen med praktisk-metodisk kyndighet danner dette det sentrale innhold i studieenheten.

De ulike aktivitetsformene er en viktig del av vår kultur og har både egenverdi og nytteverdi. Kunnskap om de historiske og samfunnsmessige betingelser og forutsetninger for aktivitetene er viktig for å kunne forstå og reflektere over aktivitetenes plass og funksjon i dag og for å kunne utvikle aktivitetene i pakt med endringer i samfunnet.

Aktivitetslære har elementer fra flere humanistiske og naturvitenskapelige fag, kunsthøgskole og fra idrettene. Fagkunnskap, vitenskapelige metoder og dokumentasjonsformer fra disse ulike fagtradisjonene benyttes for å vinne ny innsikt i aktivitetslære.

Fysisk aktivitet er en vesentlig forutsetning for barns motoriske, fysiske, psykiske og sosiale utvikling. Utvidet skoletilbud og et økende antall fritidstilbud uten elementer av allsidig bevegelsesinnhold synes å føre til at stadig flere barn, unge og voksne anvender mindre tid til fysisk aktivitet. Et allsidig og lystpreget fysisk aktivitetstilbud kan motvirke uheldige sider ved denne utviklingen og bidra til å skape varig interesse for en fysisk aktiv og helsefremmende livsstil. Aktivitetslære står derfor sentralt i et helseforebyggende perspektiv.

Aktivitetslære i opplæringssystemet

Aktivitetslære utgjør selve innholdet eller er en vesentlig del av fysisk fostring, kroppsøving og idrettsfag og inngår i dag i alle deler av opplæringssystemet fra barnehage til grunnskole, videregående opplæring og universitet og høyskole.

For ca. 150 år siden kom den første norske skolelov som inkluderte kroppsøving, og derved aktivitetslære, som fag i skolen. Kroppsøving ble først innført som frivillig fag for gutter i byfolkeskolene. Etter nærmere hundre år ble faget gjort obligatorisk for begge kjønn i både by- og landsfolkeskolene. Aktivitetene for gutter var lenge preget av gymnastikk, turn og militære øvelser, mens jentene fikk innføring i mykere og mer helsebegrunnet aktivitet som bevegelsesgymnastikk og turn. Økt vekt på reformpedagogiske ideer og humanistiske verdier i skolen førte til at lek og idrett gradvis

fikk større plass blant aktivitetene i kroppsøvningsfaget. Mens idrett lenge var forbeholdt gutter, førte økt likestilling i samfunnet til at kroppsøvningsfaget etter hvert fikk felles mål, innhold og arbeidsmåter for begge kjønn. Samtidig fikk skapende virksomhet som lek og rytmiske aktiviteter en mer framtrædende plass i aktuelle læreplaner for barnehage og skole. Økt urbanisering med økende miljøproblemer har de senere år ført til at friluftsliv står mer sentralt i aktivitetslære både som del av fysisk fostring i barnehage, kroppsøving i grunnskole og videregående opplæring og i studieretning idrettsfag i videregående opplæring. Undervisningen i friluftsliv skal gi innsikt i samspillet i naturen og skape grunnlag for økologisk forståelse og bevissthet gjennom opphold og aktivitet i naturen, der mennesket inngår som en integrert del.

Varierende kulturer har vektlagt undervisning i dans forskjellig alt etter syn på dansens status i samfunnet. I norsk skolesammenheng er forståelsen av dans som eget fagområde av ny dato. I aktivitetslære er dans et av hovedområdene både i grunnskole og videregående opplæring. Arbeidet med dans skal gi erfaringer med kroppen som uttrykksmiddel.

Betydningen av fysisk aktivitet for utvikling av god fysisk helse har vært framhevet i lang tid. De senere år er begrunnelsene i sterkere grad knyttet til en forståelse av at bevegelsesutfoldelse og kroppslig dannelse er vesentlig for menneskets totale utvikling. Dette integrerte perspektiv ligger i dag til grunn for aktivitetslærens betydning i kroppsøving og idrettsfag som obligatorisk fag i grunnskole, videregående opplæring og voksenopplæring og for arbeidet med fysisk fostring i barnehagen. Perspektivet danner også utgangspunkt for studiefag og vitenskapelig tilnærming innen idrett, kroppsøving, dans og friluftsliv som tilbys ved universiteter og høyskoler.

Aktivitetene i barnehage er karakterisert ved både organisert og selvorganisert bevegelseslek for å sosialisere barn til ulike fysiske aktiviteter. Den lekpregede aktiviteten har til hensikt å utvikle barna motorisk, emosjonelt, fysisk, psykisk og sosialt. Dette videreføres i småskole- og mellomskoletrinnet i grunnskolen, mens man på ungdomstrinnet søker å videreutvikle aktiviteter innenfor dans, friluftsliv og idrett og sette dem inn i et helseforebyggende perspektiv. Dette perspektivet karakteriserer også aktivitetslære i videregående opplæring. I tillegg settes aktivitetene inn i en samfunnsmessig og kulturell sammenheng. I høgre utdanning står formidlingsperspektivet i aktivitetslære sentralt. Aktivitetene settes inn i en fagdidaktisk sammenheng for å innfri mål i kroppsøvningsfaget på ulike nivå i opplæringsystemet. Dette gir høgre utdanning i kroppsøving et profesjonspreg.

Aktivitetslære i lærerutdanningen

Aktivitetslære inngår som et vesentlig element i ulike lærerutdanninger i kroppsøving. Dette gjelder både førskolelærerutdanning, allmennlærerutdanning og faglærerutdanning. I utdanningene rettes fokus på lek, dans, friluftsliv og idrett og den betydning aktivitetene har for individ og samfunn. Formidlings-, tilpassnings- og utviklingsperspektivet står sentralt i arbeidet med aktivitetslære. Studiet omfatter dermed også fagdidaktiske perspektiver.

Aktivitetslære er profilert noe ulikt i de ulike lærerutdanningene. I fysisk fostring i førskolelærerutdanningen er det lagt vekt på lekpreget aktivitet i ulike bevegelsesmiljø. Kroppsøving i allmennlærerutdanningen har en utpreget bredde-tilnærming med relativt liten fordypning i lek, dans, friluftsliv og idrett. Aktivitetslære i faglærerutdanningen er også breddeorientert første studieår. I løpet av 2. og 3. studieår har imidlertid arbeidet med dans, friluftsliv og idrett en mer fordypende karakter.

Den første nasjonale rammeplanen for faglærerutdanning i kroppsøving ble fastsatt i 1995. Med denne rammeplanen fikk lek, dans og friluftsliv en mer markert plass enn i tidligere faglærerutdanning. Dette er forsterket i nåværende faglærerutdanning ved at disse fagområdene er gjort obligatoriske.

I den nåværende faglærerutdanningen har aktivitetslære et omfang på 25 vekttall. Omfanget er begrunnet ut fra krav til allsidig faglig kompetanse som forutsetning for yrkesutøvelse i grunnskole og videregående opplæring.

Planen er strukturert i fire målområder som vist nedenfor. Omfanget av arbeidet med de ulike målområdene er angitt ved vekttall.

• <i>Lek</i>	2 vt
• <i>Dans</i>	4 vt
• <i>Idrett</i>	10 vt
• <i>Friluftsliv</i>	5 vt
• <i>Valgfrie aktiviteter</i>	4 vt

Lek, idrett, dans og friluftsliv er obligatorisk med det omfang planen angir. Det er forutsatt at lek i tillegg inngår i de øvrige obligatoriske målområdene. Målområdene kan gis profil ut fra lokale forutsetninger. De ulike målområdene skal innbefatte fagdidaktisk arbeid.

MÅL OG MÅLOMRÅDER

Mål

Studentene skal

- tilegne seg grunnleggende praktisk metodiske forutsetninger for yrkesutøvelse som kroppsøvingslærere i grunnskole og videregående opplæring
- tilegne seg kunnskaper om og ferdigheter i lek, friluftsliv, dans og idrett for å kunne formidle tradisjoner nedfelt i den fysiske aktivetskultur, og fremme gjensidighet, likeverd og respekt mellom kjønnene og mellom ulike kulturelle grupper
- tilegne seg kunnskaper om samspillet i naturen for å kunne gi barn, unge og voksne naturopplevelser, holdninger og ferdigheter som ivaretar hensynet til natur og miljø

- utvikle innsikt i hvordan aktivitetstlære kan ivareta og fremme kreativitet og estetisk og etisk bevissthet
- reflektere over sin egen virksomhet for å tilegne seg kyndighet i å utøve ulike lærerroller.

Målområder

LEK (2 VEKTTALL)

Vilter, livsglad, aktiv og selvorganisert bevegelseslek er en del av vår kulturarv. Gjennom lek utforsker barn og unge kroppens bevegelsesmuligheter og sine omgivelser og trener evnen til mestring. Samtidig påvirker bevegelseslekene barn og unges selvbilde, evne til samhandling og evne til å akseptere egen og andres muligheter og begrensninger. Både alder, kroppslig utvikling, sosial tilhørighet og kulturell identitet har betydning for evnen gutter og jenter har til å utfolde seg i lek.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for lek som fenomen og drøfte den betydning forskjellige former for lek kan ha for menneskets utvikling
- formidle tradisjonell lekkultur til barn og unge gjennom et bredt utvalg sang- og bevegelsesleker
- legge til rette for skapende og oppdagende bevegelseslek ute og inne og ta vare på og stimulere den bevegelsesleken barn og unge selv har
- delta i lek på barn og unges premisser og skape leker sammen med barn og unge
- tilrettelegge lekmiljøer som sikrer jenter og gutter likeverdige, varierte og stimulerende muligheter for livsutfoldelse, bevegelsesmestring og sosialt samvær og forståelse for samspillet i naturen
- lage og tilpasse forskjellige bevegelsesleker til de behov barn, unge og voksne har gjennom eksperimentering og samarbeid og med utgangspunkt i grunnleggende bevegelse, idrett, dans og friluftsliv
- observere og vurdere barn og unges evne til mestring og samhandling i forskjellige former for lek og benytte dette som grunnlag for tilpasset opplæring
- gjøre rede for og formidle lek fra samisk kultur, andre kulturer og fra en annen tid.

DANS (4 VEKTTALL)

Fra tidenes morgen har menneskene danset og ønsket å se dans. De har danset for å uttrykke følelse, for å påvirke guder, for å gi glede og for å føle fellesskap. Måten folk danser på har sammenheng med tradisjoner og hvordan de tenker og føler. I vårt flerkulturelle samfunn er dans som uttrykksform en viktig måte å formidle tradisjoner og en måte å akseptere og forstå hverandres kulturarv på. Det skapende aspekt er sentralt ved undervisning i dans. Kunnskaper om kreative prosesser og barns spontane bevegelseslek er retningsgivende for begynnerarbeidet. Skapende arbeid forutsetter en atmosfære av trygghet, aksept og evne til å verdsette ulike løsninger. Utøving av dans består bl.a. av at studentene tilegner seg ferdighet i dans og analyse av dans med tanke på kvalitetsutvikling og undervisning. Danseforståelse forutsetter en viss kunnskap om dansen opp gjennom kulturhistorien og hvordan dans har inngått i alle kulturer,

vevd inn i religionsutøving, oppdragelse, sosialt samvær og kunstutøving. Målområdet dans omfatter derfor både å skape dans, utøve dans og forstå dans.

Studentene skal kunne

Skape dans

- skape dans basert på kunnskaper om kreativitet og kreative prosesser
- utforske og eksperimentere med bevegelser og bevegelsesideer og kunne bruke improvisasjon i arbeidet med å skape dans
- skape gruppedans sammen med andre og vise evne til innlevelse, kommunikasjon og samhandling
- skape dans ut fra ideer fra andre kunstarter, hverdagsliv og lignende

Utøve dans

- vise grunnleggende ferdighet i kreativ dans og kunne variere dynamikken i bevegelsene og uttrykket i dansen
- danse og formidle et utvalg sang- og danseleker og norske og europeiske folkedanser som egner seg for undervisning av barn, unge og voksne
- danse og formidle et utvalg av ungdomskulturens danser og danser fra kulturer utenfor Europa
- bruke kunnskaper fra trenings- og bevegelseslære i planlegging, gjennomføring og vurdering av egentrening og undervisning i dans

Forstå dans

- gjøre rede for norske dansetradisjoner og for verdien av en nasjonal dansekultur
- gjøre rede for sentrale trekk ved utvikling av moderne dans og beskrive ulike sjangere og stiler i dans
- gjøre rede for hvordan dans inngår som emne i læreplaner for grunnskole og videregående opplæring
- planlegge, gjennomføre og vurdere dans for barn og ungdom, jenter og gutter, med ulike forutsetninger og kulturell bakgrunn.

IDRETT (10 VEKTTALL)

Idrett har en sentral plass i samfunnslivet, og er et viktig område for den enkeltes livsutfoldelse og muligheter til sosialt samvær med andre. Forskjellige former for idrett er blant vår tids mest populære fritidsaktiviteter og berører de fleste barn, unge og voksne. Gjennom idrett søker barn, unge og voksne enkeltvis og i grupper å tilfredsstille behov for mestring, utforskning og utfordringer. Med dette er idretten en viktig arena for opplevelse av tilhørighet og identitet. Organisert idrett er møtested for lokale, nasjonale og internasjonale tradisjoner, samtidig som ungdom av begge kjønn skaper nye idrettsformer med utgangspunkt i lekende utforskning av kroppens bevegelsesmuligheter og søking etter kulturell identitet. Kunnskap om hvordan og hvorfor idrettskulturen er i forandring kan være innfallsvinkel til generell kunnskap om samfunnet. Obligatorisk kroppsøving og idrettsfag har elementer fra den frivillige idretten. I første rekke gjelder dette prinsippene om inklusjon, likeverd, deltagelse, kreativitet og et variert og tilpasset aktivitetstilbud. I gode læringsmiljøer kan jenter

og gutter oppleve glede, spenning og fellesskap gjennom en lekende tilnærming til, og mestring av, idrettsaktiviteter i kroppsøving og idrettsfag.

Studentene skal kunne

- reflektere over undervisning, læring og trening i forskjellige former for idrett og kunne drøfte hvilke verdier som bør være sentrale i skolens formidling av idrett i faget kroppsøving
- vise ferdigheter og veilede i et utvalg lagidretter og individuelle idretter inne og ute
- legge til rette for læring av ferdigheter i og formidle kunnskaper om kroppsøving med utgangspunkt i et utvalg lagidretter og individuelle idretter
- gjøre rede for idrett fra andre kulturer og for nye idrettsformer samt kunne formidle et utvalg lokale, nasjonale og internasjonale idrettsformer
- anvende prinsipper i treningslære og forskjellige former for bevegelsesanalyse til å gi barn, unge og voksne kyndig og sikker veiledning i arbeid med å forbedre kroppens yteevne i idrett og i læring av og øving på idrettsferdigheter
- lage spill og treningsformer selv basert på innsikt og erfaring fra forskjellige idretter
- skape idrettsaktivitet gjennom eksperimentering og kreativt samarbeid
- planlegge, tilrettelegge og vurdere læring og trening i et utvalg individuelle idretter og lagidretter for jenter/kvinner og gutter/menn med ulik kulturell bakgrunn og med forskjellige forutsetninger og opplæringsbehov
- vurdere og gjennomføre nødvendige sikkerhetsrutiner ute og inne samt kunne utføre livberging i vann og hjerte-lungeredning
- legge til rette for idrettsaktivitet i gode læringsmiljøer for barn, unge og voksne med vekt på opplevelse, mestring, estetisk og etisk bevissthet, samhandling og kommunikasjon.

FRILUFTSLIV (5 VEKTTALL)

Friluftsliv er en viktig del av norsk kultur. Økende urbanisering har de senere år ført til at friluftsliv har fått en sentral plass i kroppsøving. Friluftsliv i kroppsøvingfaget i skolen skal bidra til å fremme glede over fysisk aktivitet og over det storslåtte i naturen. Det skal også gi innsikt i samspillet mellom menneske og natur og skape grunnlag for utvikling av økologisk bevissthet gjennom ferdsel og opphold i naturen.

Studentene skal kunne

Friluftslivlære

- gjøre rede for menneskets plass og ferdsel i naturen i et kulturhistorisk og økologisk perspektiv, herunder samisk naturbruk og naturforståelse
- drøfte hva som karakteriserer friluftsliv i norsk kultur og hverdagsliv og verdier knyttet til slikt friluftsliv
- gjøre rede for regler for ferdsel i inn- og utmark
- drøfte sosialisering til og i friluftsliv
- gjøre rede for utviklingen av friluftsliv i skolen og analysere og begrunne friluftsliv ut fra læreplanene i grunnskolen og videregående opplæring

Naturen som arena for lek og annen aktivitet

- legge til rette for variert lek og annen fysisk aktivitet i naturen, blant annet på ski og skøyter
- legge til rette for utvikling av grunnleggende ferdigheter i friluftsliv med utgangspunkt i allsidig bevegelseslek
- legge til rette for og inspirere til både utforskende og skapende virksomhet i naturen
- legge til rette aktiviteter i naturen på en slik måte at det gis rom for estetiske opplevelser og til å utvikle ansvar for naturmiljøet
- nytte kunnskaper og ferdigheter fra flere fagfelt som grunnlag for tilrettelegging av tema- og prosjektarbeid

Enkelt friluftsliv

- mestre grunnleggende ferdigheter for friluftsliv i skog og mark i sommer- og vinterhalvåret: Turplanlegging og turpraksis, vandretur og skitur med overnatting ute, orientering og veivalg, leir og matlaging, klær- og utstyrvalg
- veilede i friluftsliv som bygger på lokale tradisjoner og som ivaretar naturmiljøet
- anvende og formidle grunnleggende ferdigheter i førstehjelp og kameratredning i varierte situasjoner og beherske aktuelle ferdigheter i livberging
- planlegge, gjennomføre og vurdere friluftsliv for jenter og gutter med forskjellige forutsetninger og på ulike klassetrinn.

VALGFRIE AKTIVITETER (4 VEKTTALL)

Den enkelte høgskole skal tilby studentene valgfrie fysiske aktiviteter, avhengig av høgskolens forutsetninger og muligheter. Aktivitetene kan gjerne hentes fra områder som til vanlig ikke inngår i lærerutdanning i kroppsøving, f.eks. klatring innendørs, snowboard eller andre aktiviteter knyttet til dagens ungdomskultur. Den enkelte høgskole utformer i sin fagplan mål for de valgfrie aktivitetene.

ORGANISERING OG ARBEIDSFORMER

I skolen står kroppsøvingsfaget, og særlig aktivitetslære, i en særstilling når det gjelder å ta hensyn til den enkelte elevs forutsetninger. Studiet bør derfor foregå i heterogene grupper med hensyn til alder, kjønn, kulturell bakgrunn og fysiske, psykiske og sosiale forutsetninger, slik at studentene allerede i gjennomføringen av studiet får erfaringer med ulike menneskelige forutsetninger for læring og utvikling.

Tilegnelse av tilfredsstillende naturkunnskap og -erfaring samt læring av livberging innebærer spesielle utfordringer. Dette krever at den enkelte høgskole organiserer studentene i grupper som sikrer forsvarlige arbeidsforhold i utprøving og utvikling av lærerkompetanse på disse områdene.

Kroppsøvingsfagets egenart tilsier at allsidige erfaringer og opplevelser innen aktivitetslære er nødvendig for å utvikle lærerkompetanse. Studiet må derfor omfatte arbeid i ulike bevegelsesmiljøer i naturen til alle årstider, i sal eller hall og på idrettsbaner og i basseng.

Arbeid med studiet må omfatte vekslende arbeids-, undervisnings- og organiseringsformer som tydeliggjør fagets praktiske karakter. I denne sammenheng står problembasert læring som arbeidsform sentralt.

Prosjektarbeid er en vanlig arbeidsform i skolen. Med utgangspunkt i aktivitetslære skal det hvert studieår gjennomføres prosjektarbeid med relevans for arbeid i skolen. Aktivitetslære må derfor ses i nær sammenheng med fagdidaktikk, pedagogikk og praksisopplæring. Den enkelte høgskole står fritt til å profilere dette arbeid ut fra egen profil og satsing.

Målområder i aktivitetslæren vil sammen med det fagdidaktiske fordypningsarbeidet kunne gi en fordypning på mellom 9 og 19 vekttall.

VURDERING

Den enkelte høgskole skal i sin fagplan fastsette arbeidskrav, arbeidsoppgaver, laboratoriearbeid og feltkurs som må være utført og godkjent før studentene kan framstille seg til eksamen. For å kunne framstille seg til eksamen i målområdene idrett og friluftsliv må prøve i livberging i vann og hjerte-lungeredning være utført og bestått.

Målene for aktivitetslære krever allsidige eksamensformer. Eksamen kan være av praktisk-metodisk, muntlig og skriftlig art eller en kombinasjon av disse. Minst to av målområdene skal prøves praktisk-metodisk. Anvendt eksamensform skal framgå av vitnemålet.

Eksamen i aktivitetslære skal omfatte alle målområdene, og det skal gis separat karakter for hvert målområde. Eksamen i lek avlegges første studieår. I de øvrige målområder avlegges eksamen 2. eller 3. studieår. Arbeid med disse målområdene i 1. studieår må være bestått for å kunne framstille seg til eksamen 2. og 3. studieår.

3.4 FAGTEORETISK BASISSTOFF

(10 vekttall)

INNLEDNING

Om fagteoretisk basisstoff

Arbeidet med kroppsøving bygger på teori hentet fra mange ulike områder. Det kan være lærestoff fra fagområder som naturvitenskap, samfunnsvitenskap og humaniora, samt idrettsvitenskap og forskning om lek, dans og friluftsliv. De naturvitenskapelige fagområdene består av fag som fysiologi, biologi, anatomi, ergonomi, bevegelseslære og treningslære. Andre viktige emner basert på en naturvitenskaplig tilnærming er idrettsmedisin, førstehjelp og ernæring. Eksempler på fag som regnes under samfunnsvitenskap er idrettsfilosofi og -etikk, idrettshistorie, idrettssosiologi, idrettspsykologi, idrettspedagogikk, idrett og økonomi og idrett og anlegg.

Det fagteoretiske basisstoffet er relatert til samfunn, skole, kroppsøving, helse eller idrett. Forskning på idrettsfaglige problemstillinger har ekspandert i takt med tilstrømmingen til og interessen for idrett. Idrettsforskere arbeider ut fra flere faglige perspektiv. Idrettsfysiologene studerer hvordan kroppen fungerer under arbeid. Studiene bygger på kunnskap om hjerte og kretsløp og om muskler og muskelfunksjoner. Idrettsmedisinere er mest opptatt av å undersøke hvordan fysisk aktivitet og idrett påvirker helse og prestasjonsevne. I bevegelseslæreren er man opptatt av samspillet mellom indre krefter som oppstår i kroppen, og ytre krefter som virker på oss fra omgivelsene. Idrettsforskere med en samfunnsvitenskapelig tilnærming er opptatt av å forstå idrett som en særegen, menneskelig aktivitet. De forsker på hvordan mennesker opplever idrett, hvilken mening og verdi idrett blir tillagt i ulike sammenhenger, og hvordan idretten samspiller med det samfunnet og den kulturen den er en del av.

Fagteoretisk basisstoff i opplæringsystemet

Kunnskaper fra det fagteoretiske basisstoffet brukes som grunnlag for arbeid med fysisk fostring, kroppsøving og idrett i barnehage, grunnskole, videregående opplæring, høyskoler, voksenopplæring og andre pedagogiske miljøer. Som vitenskapsfag har hvert fag egne fagtradisjoner, spesielt ved universiteter og høyskoler, men også i videregående opplæring og til en viss grad også i grunnskolen. Det fagteoretiske basisstoffet er særlig viktig ved høyskoler, videregående skoler og folkehøgskoler som tilbyr kroppsøvings-, idretts- eller helsefaglige studieretninger.

Fagteoretisk basisstoff i lærerutdanningen

Deler av det fagteoretiske basisstoffet i faglærerutdanningen for kroppsøving inngår som en sentral komponent både i faget fysisk fostring i førskolelærerutdanningen og i kroppsøving i allmennlærerutdanningen og den praktisk-pedagogiske utdanningen.

I faglærerutdanningen i kroppsøving er det fagteoretiske basisstoffet strukturert i følgende tre målområder:

- *Vekst, motorisk utvikling og læring*
- *Fysisk aktivitet og helse*
- *Fysisk aktivitet, kultur og samfunn*

Det fagteoretiske basisstoffet i kroppsøvingfaget profileres ulikt i de forskjellige lærerutdanningene. I førskolelærerutdanningen og allmennlærerutdanningens første 5 vektall vektlegges målområdet *vekst, motorisk utvikling og læring*. Videre i allmennlærerutdanningen legges det vekt på en bred tilnærming til de tre målområdene. I faglærerutdanningen studeres målområdene grundigere.

Målområdet *vekst, motorisk utvikling og læring* omfatter fysisk vekst og andre forhold som påvirker bevegelsesferdigheter. Denne fagkunnskapen er sentral for at studentene skal tilegne seg de nødvendige teoretiske forutsetninger parallelt med praktisk tilnærming i aktivitetslære.

Innenfor målområdet *fysisk aktivitet og helse* drøftes sammenhengen mellom fysisk aktivitet og helse i en vid forståelse av helsebegrepet. Kroppsøvingfagets plass i helsefremmende arbeid tillegges særlig vekt. Videre rettes søkelyset på grunnleggende prinsipper og metoder for trening og fysisk aktivitet på ulike alders- og utviklingstrinn. Lærestoffet gir grunnlag for å forstå sammenhengen mellom trening og fysisk og psykisk helse, herunder fysisk prestasjonsevne.

Målområdet *fysisk aktivitet, kultur og samfunn* belyser kroppsøving, lek, dans, idrett og friluftsliv i et historisk, samtidshistorisk og kulturelt perspektiv. Arbeidet med målområdet omfatter også de utfordringer som det flerkulturelle samfunnet og møtet med nye bevegelseskulturer innebærer. Den betydningen kroppsøving og idrett kan ha for individ og samfunn, både før og nå, er også et sentral perspektiv.

MÅL OG MÅLOMRÅDER

Mål

Studentene skal

- tilegne seg kunnskap om barn og unges fysiske vekst og sansemotoriske utvikling og hvilken betydning bevegelseslæring og -mestring har for barn, unge og voksnes helhetlige utvikling og læring
- utvikle innsikt i sammenhenger mellom forskjellige former for fysisk aktivitet og fysisk, psykisk og sosial helse
- tilegne seg kunnskap om og innsikt i historiske, filosofiske, sosiologiske og kulturpolitiske perspektiver på lek, dans, idrett og friluftsliv
- integrere kunnskap fra flere fagområder i tilrettelegging for tilpasset trening og opplæring i kroppsøving.

Målområder

VEKST, MOTORISK UTVIKLING OG LÆRING

Kunnskap om individets fysiske vekst og forståelse av hvordan kroppen og bevegelsesevnen utvikler seg, og hvilken betydning sansing og oppvekstvilkår har, er grunnleggende for arbeid med å stimulere og legge til rette for menneskets fysiske vekst og motoriske læring i et helhetlig perspektiv. Allsidige bevegelseserfaringer, automatisering av grunnleggende bevegelser og velutviklet sansing og kroppsbevissthet er viktig grunnlag for barn, unge og voksnes evne til å delta i lek, idrett, dans, friluftsliv og andre former for fysisk aktivitet i skole og arbeidsliv, hjem og fritid.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for normal vekst og utvikling
- beskrive og forklare hvordan ulike faktorer, spesielt ulike former for fysisk aktivitet og trening, virker inn på bygning og funksjon av ulike organer og organsystemer
- gjøre rede for variasjon i det biologiske og psykososiale grunnlaget for motorisk læring og utvikling
- gjøre rede for mekaniske og fysiske forhold ved menneskekroppens bevegelse
- gjøre rede for senso-motoriske forhold som er grunnleggende for læring av bevegelser
- observere og vurdere hvordan kvaliteten i barn, unge og voksnes evne til bevegelseslæring og -mestring varierer med oppvekst- og livsvilkår og med den psykososiale sammenhengen de inngår i
- identifisere forsinket og avvikende fysisk og sansemotorisk utvikling og legge til rette læringsmiljøer for barn, unge og voksne med særskilte behov
- planlegge og tilrettelegge for stadig ny motorisk stimulering, sammensatt bevegelseslæring, automatisering og tilpasning til vekslende forhold i varierte læringsmiljøer og stor variasjon i læringsberedskap.

FYSISK AKTIVITET OG HELSE

Barn, unge og voksnes helse og livsstil har sammenheng med samfunnsmessige forhold. Kvaliteter i oppvekstmiljøet påvirker jenters og gutters muligheter for livsutfoldelse, vekst og utvikling gjennom lek og andre bevegelsesaktiviteter. Kunnskaper om og forståelse for sammenhenger mellom trening, helse, livsstil og samfunnsmessige forhold er nødvendige forutsetninger for arbeid med å stimulere og legge til rette for allsidig, oppdagende og lekende bevegelsesutfoldelse og trening i skolehverdagen og på fritiden. Forskjellige former for trening, lek, idrett, dans og friluftsliv kan både forebygge skader og være rehabiliterende.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for ulike perspektiver på helse, ulike definisjoner av helsebegrepet samt drøfte verdien av fysisk aktivitet, kroppsøving og idrett i denne sammenheng
- gjøre rede for sammenhenger mellom forskjellige former for fysisk aktivitet og fysisk, psykisk og sosial helse som grunnlag for å utarbeide og begrunne planer for undervisning og læring i kroppsøving

- drøfte sammenhenger mellom fysisk aktivitet og trening, kroppsidealene, kosthold, kunstig stimulerende midler og livsstil
- gjøre rede for hvordan kroppens indre miljø kontrolleres og reguleres i hvile og under arbeid
- gjøre rede for anatomi, fysiologi og ergonomi som er grunnleggende for menneskets utfoldelse, gjennom lek, dans, friluftsliv og annen fysisk aktivitet i hverdagen, og kunne anvende disse kunnskapene i arbeid med å forebygge og førstehjelpsbehandle skader
- gjøre rede for prinsipper i trenings- og bevegelseslære og kunne bruke dette med kyndighet til å avveie og fatte beslutninger om utarbeiding og bruk av forskjellige treningsformer
- legge til rette opplæring i kroppsøving og gjennomføre kyndig veiledning og oppfølging av enkeltbarn og grupper av jenter og gutter med særskilte behov, basert på kunnskap fra flere fagområder.

FYSISK AKTIVITET, KULTUR OG SAMFUNN

Lek, idrett, dans og friluftsliv er mangfoldige og motsetningsfylte sosiale og kulturelle fenomener i stadig forandring. Gjennom studier av lek, idrett, dans og friluftsliv i historisk, globalt og flerkulturelt perspektiv er det mulig å sammenlikne på tvers av kulturer og historiske perioder og tydeliggjøre sammenhenger mellom kroppskultur og samfunnsmessige forhold. På bakgrunn av idrettsfilosofiske, idrettshistoriske og idretts sosiologiske perspektiv framtrer kunnskap om kroppsøvingens og idrettens plass og funksjon i vår kultur før og nå. Den frivillige idretten rives mellom flere typer verdier. Satsing på både prestasjon, helse og ideen om idrett for alle er ikke nødvendigvis forenlig for den organiserte idrettsbevegelsen.

Studentene skal kunne

- sammenlikne lek, idrett, dans og friluftsliv som sosiale og kulturelle fenomener og kunne drøfte noen verdier og motsetninger som preger kroppskulturen
- gjøre rede for idrettens kulturhistorie og hvordan idretten er organisert i det norske samfunn
- gjøre rede for idrettens utbredelse, herunder kulturspredning, nasjonal identitet og internasjonalisering
- drøfte idrettens og kroppsøvingens legitimering
- beskrive og vurdere sammenhenger mellom endringer i barn og unges oppvekstvilkår og den plass og betydning fysisk aktivitet, kroppsøving og idrett har i jenters og gutters liv og identitetsdanning
- sammenlikne og vurdere kroppsøving og fysisk fostring i skolen, skolefritidsordningen og barne- og ungdomsidrett før og nå
- beskrive og drøfte strategier som fremmer sosialiseringen i retning av en fysisk aktiv livsstil for alle grupper barn og unge.

ORGANISERING OG ARBEIDSFORMER

Studentene skal kunne engasjere seg gjennom undervisningsformer basert på problemløsning, på formidling av egne strategier og tenkemåter, og på hvordan en legger til rette for faglig diskusjon i lærings situasjoner. Samtidig skal det stilles krav til selvstudium gjennom bearbeiding av faglitteratur, forelesninger, gruppeoppgaver og seminarer.

VURDERING

Den enkelte høgskole skal i sin fagplan fastsette arbeidsoppgaver som må være utført og godkjent før studentene kan framstille seg til eksamen.

Karakter i studieenheten skal settes på grunnlag av individuelle skriftlige eksamener. Eksamen skal omfatte alle målområdene.

3.5 FAGDIDAKTIKK

(10 vekttall)

INNLEDNING

Om fagdidaktikk

Fagdidaktikk omhandler problemstillinger som oppstår i møtet mellom fagstudier, pedagogikk og praksisopplæring. Det fagdidaktiske studiet danner utgangspunkt for refleksjon i forhold til undervisningsfagenes grunnlag, utforming, praksis og begrunnelse. Det gir innsikt i undervisningsoppgaver og andre pedagogiske arbeidsoppgaver, og det gir grunnlag for forbedrings- og fornyingsprosesser.

Fagdidaktikk i lærerutdanningen

Fagdidaktikk har i flere år eksistert som studieområde og som vitenskapsområde ved universiteter og høyskoler. Fagdidaktikk i kroppsøving inngår både i førskolelærerutdanning, allmennlærerutdanning og faglærerutdanning. I praktisk-pedagogisk utdanning inngår fagdidaktikk i kroppsøving og idrettsfag for studenter som har fagutdanning på dette området. Ulike former for undervisning knyttet til bevegelse og fysisk aktivitet har en god del felles. Samtidig stiller undervisning knyttet til f.eks. fysisk fostring i barnehage, kroppsøving som allmennfag i grunnskole og videregående opplæring og idrettsfag i videregående opplæring ulike krav til lærernes fagdidaktiske kompetanse. Det finnes derfor ulike varianter av fagdidaktikk i fagområdet ved de ulike lærerutdanningsinstitusjonene.

I faglærerutdanningen i kroppsøving har fagdidaktikk et omfang på 10 vekttall. I tillegg inngår fagdidaktiske perspektiver også i de andre studieenheter i utdanningen.

Innholdet i fagdidaktikk er orientert mot hele bredden i skoleverket, men har tyngde mot videregående opplæring og mellom- og ungdomstrinnet i grunnskolen. Det er lagt stor vekt på tilpasset fysisk opplæring både generelt med utgangspunkt i prinsippet om opplæring tilpasset alle elevers forutsetninger og spesielt med sikte mot elever eller grupper av elever med særskilte behov i kroppsøving. Det er dessuten lagt vekt på kunnskap om FoU-arbeid, særlig med tanke på endrings- og fornyingsarbeid i faget og i skolens virksomhet for øvrig.

Rammeplanen for fagdidaktikk er bygd opp om følgende målområder:

- *Kroppsøvingsfagets egenart, utvikling og legitimering*
- *Planarbeid*
- *Tilrettelegging, gjennomføring og vurdering av undervisning og opplæring*
- *Utviklings- og endringskompetanse*

MÅL OG MÅLOMRÅDER

Mål

Studentene skal

- kvalifisere seg for å kunne undervise og drive opplæring i kroppsøving i grunnskole og videregående opplæring, og utføre øvrige oppgaver knyttet til det kroppsøvingsfaglige arbeid i skolen i samsvar med gjeldende læreplaner
- tilegne seg kunnskaper om og ferdigheter i å tilrettelegge, gjennomføre og vurdere opplæring tilpasset både elever generelt og elever med særskilte behov i kroppsøvingsfaget
- tilegne seg kunnskaper i kroppsøvingsdidaktikk med utgangspunkt både i kroppsøving som vitenskaps- og forskningsområde og som praktisk undervisningsfag
- tilegne seg kunnskap om fagdidaktisk relatert FoU-arbeid
- utvikle evne til å analysere og vurdere fagdidaktiske problemstillinger i kroppsøving i et bredere anlagt skole-, samfunns- og kulturperspektiv.

Målområder

KROPPSØVINGSFAGETS EGENART, UTVIKLING OG LEGITIMERING

Kroppsøvingsfaget har utviklet seg over en relativt lang tidsperiode. Fagets egenart i dag har elementer med lange tradisjoner. Samtidig har nyere komponenter kommet inn. For å forstå faget i dag, reflektere over det og se muligheter for utvikling i framtida, er det viktig å kjenne hvordan faget har utviklet seg og hvilke begrunnelser som til skiftende tider er blitt gitt for kroppsøvingsfaget.

Studentene skal kunne

- gi en analytisk og normativ redegjørelse av kroppsøvingsfagets historiske utvikling, nasjonalt og internasjonalt, som har betydning for å forstå kroppsøvingsfagets legitimering i dag
- beskrive kroppsøvingsfagets egenart og drøfte faget med bakgrunn i ulike fagsyn
- analysere og vurdere fagets plass og muligheter i en helhetlig skoleutvikling
- vurdere fagets plass og muligheter i forhold til barn og unges totale oppvekstsituasjon.

PLANARBEID

Målområdet handler om planarbeid på ulike nivå i skoleverket. Sentralt er læreplan i kroppsøving i grunnskole og videregående opplæring. En viktig del av kroppsøvingslærerens arbeid er å analysere og vurdere læreplanene i faget med sikte på anvendelse for relevant opplæring og undervisning ut fra gitte betingelser.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for aktuelle lover, læreplaner og andre forskrifter som har betydning for arbeidet med kroppsøvingsfaget i skolen

- foreta analytisk og normativ tilnærming til ulike deler av læreplan for kroppsøving i grunnskolen og i videregående opplæring med sikte på eget arbeid med opplæring og undervisning i kroppsøving
- utforme og begrunne årsplan, periodeplan og individuelle opplæringsplaner i lys av nasjonal læreplan
- ta initiativ til og delta konstruktivt i lokalt læreplanarbeid, tema- og prosjektarbeid og tverrfaglig arbeid der kroppsøving er en sentral del.

TILRETTELEGGING, GJENNOMFØRING OG VURDERING AV UNDERVISNING OG OPPLÆRING

Undervisning og opplæring er skolens hovedoppgave. Både praktisk erfaring og teoretisk innsikt er viktig for å kunne tilrettelegge for læring hos elevene.

Studentene skal kunne

- foreta gjennomtenkte og begrunnede valg av mål, innhold, arbeidsmåter og vurderingsformer i kroppsøvingundervisningen med basis i fagdidaktisk teori og det praktiske utgangspunkt
- vurdere faget i samfunnsmessig og kulturelt perspektiv med tanke på undervisning og helhetlig skoleutvikling
- identifisere og vurdere elevers ulike fysiske, psykiske, sosiale og intellektuelle forutsetninger i kroppsøving og benytte dette som grunnlag for opplæring som er tilpasset alle elever, uavhengig av kulturell eller religiøs bakgrunn
- planlegge individuell opplæring for enkeltelever eller elevgrupper med de vanligste behov for særskilt tilrettelagt opplæring
- vurdere og utvikle egen lærerrolle og undervisning i forhold til læreplaner, elevenes læringsutbytte og i forhold til et læringsmiljø som skaper en aktiv elevrolle
- initiere og bidra konstruktivt i kollegaveiledning
- gjøre rede for ulike former for elevvurdering og kunne gjennomføre elevvurdering med og uten karakter med tanke på å fremme elevenes læring i faget.

UTVIKLINGS- OG ENDRINGSKOMPETANSE

Utviklingsarbeid kan gi ny viten og økt innsikt i problemer knyttet til undervisning og læring i kroppsøving. Kunnskap om fagdidaktisk basert utviklingsarbeid kan være grunnlag både for egen utvikling som faglærer og for deltaking i skoleutvikling generelt.

Studentene skal kunne

- gjøre rede for aktuelle kunnskapselementer fra vitenskapsteori, forskningsmetodikk, statistikk og hvordan informasjons- og kommunikasjonsteknologi kan benyttes i FoU-arbeid
- gjøre rede for ulike former for utviklingsarbeid knyttet til fagdidaktiske problemstillinger i kroppsøving
- gjøre rede for resultater fra noen utvalgte FoU-prosjekter med tilknytning til kroppsøving og drøfte hvilke konsekvenser resultatene kan ha for opplæring i faget

- gjøre rede for og kunne benytte informasjons- og kommunikasjonsteknologi i arbeidet med kroppsøving og kunne vurdere bruk av slik teknologi i forhold til kroppsøvingsfagets egenart.

ORGANISERING OG ARBEIDSFORMER

Arbeidet med fagdidaktikk skal inngå i alle tre studieår med tanke på at studieenheten, sammen med pedagogikk og praksisopplæring, skal ha en sammenbindende funksjon i utdanningen.

Den praktiske tilnærmingen til fagdidaktikken skal vektlegges første studieår, og det skal legges vekt på samordning spesielt med aktivitetslæren gjennom hele studiet.

For å realisere målene i fagdidaktikkstudiet kreves et kontinuerlig samspill mellom praksisorienterte erfaringer, tilegnelse av teoretiske kunnskaper og refleksjon. Dette innebærer et nært samarbeid med pedagogikk, praksisopplæringen, aktivitetslære og fagteoretisk basisstoff.

VURDERING

Den enkelte høyskole kan i sin fagplan fastsette arbeidsoppgaver som må være utført og godkjent før studentene kan framstille seg til eksamen.

Eksamen skal omfatte:

- Skriftlig individuell prøve som omfatter alle målområder

3.6 FORDYPNINGSARBEID

(5 vekttall)

INNLEDNING

Om fordypningsarbeid

Forutsetningen for undervisning endres raskt. Dette skyldes en stigende endringstakt i den allmenne kunnskapsutviklingen og endringer i befolkningens erfarings- og skolebakgrunn. Arbeidet med å forbedre, tilpasse og fornye læringsmiljøet er nødvendig.

Det legges i økende grad vekt på skoleutvikling i samsvar med utviklingen i samfunnet. De rammer som blir gitt for lærerens arbeid, endres stadig. Det er utvikling innen fagene og i aktuelle aktiviteter og arbeidsformer. Lærere må være forberedt på endringer i skoleverket og innen sitt fagområde. De må også kunne skaffe seg utvidet innsikt i stadig nye faglige og didaktiske tema. Metoder for erfaringslæring og systematisk vurdering og fordypningsarbeid er nødvendige innfallsporter for dette. Kunnskap og ferdighet i ulike former for forskning, forsøks- og utviklingsarbeid er en hjelp for å skape utvikling i skolen og innen de enkelte fagene. For å kunne delta i framtidrettet utviklingsarbeid er det en forutsetning med en kombinasjon av faglig innsikt, kjennskap til skolens virksomhet og kunnskaper om og kompetanse i målrettet utviklingsarbeid.

Fordypningsarbeid i lærerutdanningen

Utvikling av faglig og fagdidaktisk kompetanse og evne til å skaffe seg fordypet kunnskap i enkelte tema, er en viktig del av lærerutdanningen. I all lærerutdanning inngår derfor prosjektoppgaver og utviklingsoppgaver av ulikt omfang som skal gi mulighet for selvstendig arbeid med et begrenset valgt tema.

Faglærerutdanning i kroppsøving omfatter et faglig og fagdidaktisk fordypningsarbeid innenfor et avgrenset tema. Fordypningen kan være en videreføring eller en utvidelse av problemstillinger fra en eller flere av studieenheter i faglærerutdanningen. Praktiske erfaringer fra skole og idrettsliv og analyser av elevers forutsetninger i kroppsøving, kan også være aktuelle utgangspunkt for valg av tema. Fordypningsarbeidet skal ha et omfang på 5 vekttall.

Fordypningsarbeidet kan bidra til å legge grunnlaget for utvikling av en personlig yrkesprofil. Dersom en velger tema fra målområder i aktivitetslæren, kan dette til sammen gi en fordypning på mellom 7 og 19 vekttall.

MÅL OG MÅLOMRÅDER

Mål

Studentene skal

- tilegne seg kunnskap om og ferdighet i fagdidaktisk relatert fordypningsarbeid i kroppsøving med tanke på å kunne initiere og delta aktivt i endrings- og fornyingsarbeid i faget.

Målområder

FORDYPNINGSOPPGAVE

Målområdet omfatter valg av tema, kartlegging, planlegging, gjennomføring, vurdering og dokumentasjon av et fordypningsarbeid.

Studentene skal kunne

- benytte aktuelle kunnskapselementer fra fag og fra vitenskapsteori, metodelære, statistikk og informasjons- og kommunikasjonsteknologi til å undersøke, analysere og videreutvikle kroppsøvingfaget
- identifisere og strukturere fagdidaktiske problemer og presentere disse på en metodisk formell måte
- dokumentere faglig og fagdidaktisk kompetanse av praktisk og teoretisk art
- sette mål for eget arbeid og vurdere egne og andres arbeider
- utarbeide en sluttrapport.

ORGANISERING OG ARBEIDSFORMER

Med basis i relevant grunnlagsteori skal studentene utarbeide en plan for og gjennomføre et fordypningsarbeid som skal munne ut i en rapport. Evne til kreativt, selvstendig og systematisk arbeid vektlegges.

Rapporten skal være et individuelt produkt. Den kan være basert på et individuelt arbeid eller et gruppearbeid. Dersom et gruppearbeid legges til grunn, må utgangspunktet være et større faglig og fagdidaktisk problemfelt. Problemfeltet må gi mulighet til å belyse klart avgrensede problemstillinger som skal ligge til grunn for de individuelle oppgavene.

Det skal knyttes veiledning til det enkelte studentarbeidet for å sikre resultat-kvaliteten. Veiledningen skal også sikre at etiske og juridiske retningslinjer for slikt arbeid blir fulgt.

VURDERING

Den enkelte høyskole fastsetter i sin fagplan eventuelle krav og forutsetninger knyttet til oppstart og gjennomføring av fordypningsoppgaven.

Rapporten vurderes som skriftlig eksamen.

Oppgavens tittel påføres vitnemålet.

4. FORSKRIFT OM FAGLIG INNHOLD OG VURDERINGSORDNINGER FOR FAGLÆRERUTDANNING I KROPPSØVING

Fastsatt av Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet 22. juni 1999 med hjemmel i lov av 12. mai 1995 nr. 22 om universiteter og høyskoler § 46, nr. 2.

§ 1 Organisering og innhold

Faglærerutdanning i kroppsøving er treårig (60 vekttall). Utdanningen består av følgende hoveddeler og studieenheter med angitte vekttall:

a) Pedagogikk	10 vt
b) Aktivitetslære	25 vt
c) Fagteoretisk basisstoff	10 vt
d) Fagdidaktikk	10 vt
e) Fordypningsarbeid	5 vt
f) Praksisopplæring	

§ 2 Fastsetting av fagplan

Bestemmelser om faglig innhold, praksisopplæring, organisering, arbeidsformer og vurderingsordninger innenfor det som følger av rammeplanen, fastsettes av høyskolens styre, eller vedkommende avdeling etter styrets bestemmelse, og tas inn i en fagplan.

§ 3 Praksisopplæring

- Utdanningen skal omfatte 12-14 ukers praksisopplæring som er en integrert del av de ulike studieenheterne.
- Fra og med andre semester skal studenten få en formell vurdering etter hver praksisperiode uttrykt med karakteren bestått/ikke bestått. Dersom studenten ikke består en praksisperiode, kan samme periode bare gjennomføres en gang til. Etter avsluttet praksis i tredje studieår gis det en avsluttende vurdering uttrykt med karakteren bestått/ikke bestått.

§ 4 Eksamensbestemmelser

- Eksamen skal ta utgangspunkt i målene for studieenheter slik de er uttrykt i avsnittet mål og målområder i rammeplanen.
- Eksamenskarakter skal være et uttrykk for i hvor høy grad målene er nådd.

§ 5 Vurderingsuttrykk

Når ikke annet er fastsatt i rammeplanene for de ulike studieenheterne, skal vurderingen uttrykkes med karakterskalaen 1,0-6,0 med tidels intervaller. 1,0 er beste karakter og 4,0 er laveste ståkarakter.

§ 6 Vitnemål

Vitnemålet skal omfatte alle studieenheter som er nødvendige etter rammeplanen, og påføres de karakterer som er oppnådd. Studieenheterne skal på vitnemålet ha samme betegnelse som i rammeplanen.

§ 7 Fritak fra eksamen eller prøve

Eksamen eller prøve som ikke er basert på rammeplan for faglærerutdanningen, kan gi grunnlag for fritak, jf. § 49 i universitets- og høyskoleloven. Utdanning som skal gi grunnlag for fritak, må i hovedtrekk samsvare med rammeplanen for tilsvarende studieenhet i faglærerutdanningen.

§ 8 Ikrafttredelse

Denne forskriften trer i kraft 01.08.99.